

סימן קצ דיני הרגשה

א. משנה (גדה נח, ב): "מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו: ראיתי כתם. אמר לה: שמא מכה היתה בידך? אמרה לו: הן, וחיתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם? אמרה לו: הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה, אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם? שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר - אלא להקל, שנאמר: 'ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה', דם ולא כתם".

גמרא (נט, א): "והתניא: לא אמרו חכמים את הדבר להקל, אלא להחמיר! אמר רבינא: לא להקל על דברי תורה - אלא להחמיר על דברי תורה, וכתמים עצמן דרבנן".

ב. גמרא (נז, ב): "אמר שמואל: בדקה קרקע עולם וישבה עליה, ומצאה דם עליה - טהורה, שנאמר: 'בבשרה' - עד שתרגיש בבשרה. האי בבשרה - מיבעי ליה שמטמאה בפנים כבחוף! א"כ לימא קרא 'בבשרה', מאי 'בבשרה'? שמע מינה: עד שתרגיש בבשרה... ועוד, תנן: הרואה כתם על בשרה כנגד בית התורפה - טמאה ואע"ג דלא הרגישה! אמר רב ירמיה מדפתי: מודה שמואל שהיא טמאה מדרבנן (אבל מדאורייתא טהורה)".

(רש"י): "דילמא ארגשה ולא אדעתא". **תוספות**: "ואין נראה, דאפילו מוחזק לה שלא הרגישה טמאה הואיל וראתה דם נדות. ורב אשי נמי מודה דלשמואל היכא דלא הרגישה טהורה מן התורה וטמאה מדרבנן, אלא אתי לפרושי דכי נמצא אקרקע דטהורה אפילו מדרבנן".

"רב אשי אמר: שמואל הוא דאמר כר' נחמיה, דתנן - ר' נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה - אינו מקבל כתמים" **(רש"י)**: "דשמואל לא איירי בהרגשה כלל".

א. הרגשה ללא ראייה

כתב **תה"ד** (סי' רמו): אשה שהרגישה בעצמה שנפתח פי מקורה להוציא דם, ובדקה עצמה מיד ולא מצאה כלום - יש לטמאה, שבודאי יצא ממנה טיפת דם כחרדל, ונתקנחה או נימוקה. כי הרגשה היא דין דאורייתא להחזיקה בטומאה, כל היכא דליכא למתלי ההרגשה במידי אחריונא.

השו"ע (סעי' א) כתב דין תה"ד בלשון "יש מי שאומר". מדוע בלשון "יש מי שאומר"?

א. תוהשל"מ (אות ב): נקט לשון זו, מכיון שלא מצא דין זה אצל שום פוסק אחר.

ב. הסד"ט (סק"ג): לומר שיש חולקים בזה. וראיה מסי' קפח, ששם **הב"י** כתב על דברי תה"ד: "וניל שחומרות יתירות הן, ולית דחש להו".

הדרכי משה (קפח, סק"ב), **רדב"ז** ו**יעב"ץ** - דחו את דברי תה"ד:

דרכי משה: בגמרא לא נאמר שהרגשה דאורייתא, אלא רק במקרה שמצאה כתם בהרגשה, ובלא"ה לא: "ולא ראינו לשום אחד מהפוסקים שכתב לטמאותה בהרגשה בלא ראייה כלל. לפיכך דברי תה"ד צ"ע".

רדב"ז: "ואני אומר שהמקיים חומרא זו, עובר משום 'נשי עמי תגרשון מבית תענוגיה', ומבטל מצוות עונה. שכלל גדול אמרו - שאין אשה טמאה מן התורה עד שתרגיש ותראה... ואפשר שבמקומו של תה"ד ובזמנו, היו הנשים מחמירות על עצמן גם בהרגשה בלא דם, ומצא להם סמך כל דהו מהש"ס... אבל במקומינו ובזמנינו לא ראיתי ולא שמעתי מי שנוהג בחומרא זו".

יעב"ץ: "ואע"פ שבשו"ע נשא פנים קצת לדעת תה"ד, אין זו מידה מן התורה, והמיקל נשכר ואין בו חשש".

וכן בשו"ת **שב יעקב**: שמואל, שחידש דין הרגשה, לא בא אלא להקל, שראיית הדם ללא הרגשה - טהורה מן התורה. ומהיכא תיתי להוסיף חומרא שבהרגשה בלבד, בלא ראיית דם, שתהיה טמאה?

והוסיף **בטה"ב** (עמ' שלו): שלכאורה יש כאן ספק ספיקא לקולא - שמא לא ראתה כלל, ואם ראתה, שמא היה מראה טהור (וכדעת הר"ז"ה שאין רוב דמי האשה טמאים). וגם הספק שמא לא ראתה הוא ספק גמור, שיש כמה מאורעות שיגרמו לאשה הרגשה ללא יציאת דם. וגם לא שכיח שתראה דם ומיד נימוק ומתקנח. ובצירוף חזקת טהרה, מסתברא ודאי שיש להקל מעיקר הדין.

נוב"י ועוד: התה"ד לא החמיר אלא מספק, דיש להסתפק שמא יצא ממנה מראה טמא, וספיקא דאורייתא לחומרא.

סימן קצ, עמוד 2

הכרעת הרב עובדיה: "ומ"מ, כיון דלא נפקא מפלוגתא דרובתא, ואפשר ג"כ שהתה"ד לא החמיר בזה אלא מספק, לכן יש להורות לה שלא תברך על טבילתה, ומשום שספק ברכות להקל (וכ"כ בשבט הלוי).

וגם בטהרת בת ישראל, ובדרכי טהרה ובבדה"ש (סקכ"א) פסקו כה"ד.

ב. דין תה"ד בהרגשות אחרות (זעזוע הגוף, זיבת דבר לח)

ב. תה"ד דיבר על הרגשה מסוג שנפתח מקורה. נחלקו אם בהרגשות אחרות ג"כ הדין כך: **חכמ"א** (בפתי"ש סק"ד) כתב שבהרגשת זעזוע האיברים - טהורה (לאחר שבדקה), כי יש לתלות ההרגשה בשאר מקרים.

חתי"ס (פתי"ש סק"ו) השווה הרגשת זעזוע הגוף לפתיחת פי המקור, אך הקל בזיבת דבר לח אם לא ראתה, שאינה מוציאה מחזקת טהרה.

הגהות נוב"י (פתי"ש סק"ז) דין תה"ד הוא רק בפתיחת פי המקור + הרגשת זיבת דבר לח.

בדי השלחן (סקט"ו, י"ז) החמיר בזיבת דבר לח, ולא הכריע בזעזוע הגוף.

בטה"ב (עמ' שמ) **ובדרכי הלכה** - הקלו בשתי ההרגשות.

ג. דין תה"ד במסולקת דמים

תוהשל"מ (סק"ב), **סד"ט** (סק"ג): דין תה"ד לא נאמר במסולקת דמים, דכיון שמסולקת דמים היא היכי תיתי לחוש לו? ואפילו אם הורעה חזקתה בכך שהרגישה, יש לתלות את ההרגשה במראה טהור שנתקנחה או נימוקה.

חתי"ס, תפארת צבי: דין תה"ד נאמר גם במסולקת דמים, שכיון שהרגישה - איתרע חזקתה, שלא לחינם הרגישה.

טה"ב (עמ' שנה-שנו): "והואיל ונתברר לנו שדינו של תה"ד אינו אלא ספיקא דדינא, בהצטרף הספק של מעוברות ומניקות, הוה ליה ס"ס ולקולא. ובפרט שרבים וכן שלמים הסכימו לזה לתוה"ש (הגר"ז, חכמ"א, ערוה"ש)".

בדה"ש הביא את הדיעות השונות, וכתב שגם לדעה הראשונה צריכה לבדוק את עצמה. ורק אם לאחר הבדיקה לא מצאה כלום - טהורה. ויש שהקלו שאף אינה צריכה בבדיקה (פרי דיעה).

ד. הזמן שבו מועילה הבדיקה

כרתי ופלתי וסד"ט (פתי"ש סק"ה) - דין תה"ד מייירי כשבדקה לאחר שיעור וסת, שאז יש לחוש שראתה טיפת דם ונאבדה. אך אם בדקה בתוך שיעור וסת להרגשה ולא מצאה כלום - טהורה (ובצמח צדק מביא ראיה מלשון התה"ד: "אשה שהרגישה שנפתח מקורה והלכה ובדקה את עצמה מיד..."). וידוע שתה"ד המציא בעצמו את השאלות כדי לבאר את הדברים בתשובותיו, וא"כ למה כתב תיבת 'והלכה'? אלא לומר שיש גם שיעור הליכה לפני הבדיקה.

חוו"ד, נוב"י, וערוה"ש - דין תה"ד מייירי בין כשבדקה בתוך שיעור וסת, ובין שבדקה אחר שיעור וסת.

תפארת צבי (ר' צדוק מלובלין) - אם הבדיקה היתה כ"כ הרבה זמן, עד שיכולה לתלות שיצא ממנה דם טהור ונתייבש בחלוקה - טהורה (וכ"פ ה' עובדיה (עמ' שמא): "וכן נלע"ד, שמכיון שעיקר דינו של תה"ד לדידן הוי רק מכח ספק, וכמו שביארנו לעיל, יש להקל ולסמוך על סברא זו").

ה. ראיית מראות טהורים לאחר הרגשה

א. תה"ד - אם בדקה עצמה ומצאה מראה טהור - טהורה, כי אמרינן שההרגשה היתה למראה הטהור, שג"כ בא מהמקור. וכ"פ השו"ע (סי' קפח, א).

מספר החינוך ומתוס' רי"ד משמע שסוברים שמראות טהורים אינם באים מהמקור. לפ"ז, אם הרגישה שנפתח מקורה - צריכה לחשוש, אפילו אם מצאה מראה טהור (אולם, בטה"ב הסביר,

סימן קצ, עמוד 3

שיתכן שהם אינם חולקים על תה"ד בזה, אלא סוברים שדם טמא מתהווה במקור עצמו, ודם טהור מתהווה לפני המקור, אך בסופו של דבר גם הדם הטהור יוצא מן המקור עצמו).

צמח צדק, תפארת צבי, חתם סופר, מנחת חינוך - גם דם טהור יוצא מהמקור.

טה"ב (עמ' שמג) - עכ"פ לדינא, אנו אין לנו אלא דברי הפוסקים, שאם לאחר פתיחת המקור בדקה ומצאה מראה טהור - תולה בו, והרי היא טהורה. וכן פסקו למעשה גאוני פראג, וכו'.

ב. השו"ע (קפח, א) פסק: "ואפילו הרגישה שנפתח מקורה ובדקה מיד ומצאה מראות הללו (ירוק, לבן) - טהורה.

ונחלקו האחרונים מהו שיעור "מיד":

כו"פ - אפילו לאחר שיעור וסת. וכ"כ **הצמח צדק**, והוסיף: "כל שנקרא סמוך להרגשה, כגון שתים או שלש דקות - יש להקל".

חוו"ד - בתוך שיעור וסת. **סד"ט** - נשאר בצ"ע עד מתי מקרי 'מיד'.

שבט הלוי - "מכיון שבלא"ה כמה אחרונים פקפקו על דברי התה"ד, להחמיר באופן שלא מצאה כלום, לכן אם ראתה מראה טהור בתוך שיעור זמן קצר סמוך להרגשתה - טהורה. ומ"מ לא יועיל דבר זה, ולא יציל אם תבדוק אחר חצי שעה. וצ"ע שיעור הזמן".

ערוה"ש - יש לתלות (בדיעבד) עד מעת לעת. **ובשו"ת ר' ידידיה טיאה וייל** כתב: "בתוך שיעור מעת לעת נלע"ד להקל שיכולה לבדוק, אם יסכימו עימי גאוני הזמן וגדולי ההוראה (וכ"כ **הצמח צדק**). **ובטה"ב** (עמ' שמה) כתב: "ולענין הלכה, נראה שיש פנים להקל כשבדקה מתוך מעת לעת ומצאה מראה טהור, והכל לפי עיני ראות המורה".

בבדה"ש (קפח, סק"יח) כתב, שאם היה לה מוד דחוק, או בגדים תחתונים דחוקים לגוף והם בדוקים - אפשר לטהר אפילו לאחר הרבה זמן.

ו. בדיקת המראה לאחר ההרגשה - צריכה להיות בחו"ס או סגי בקינוח?

שו"ת דברי יעקב שור: בדיקה פנימית לא מועילה, כי המקום לח תמיד, ואם תמצא לחות - אין ההיתר מבורר גם אם תמצא מראה טהור. אלא בודקת הכותנת שעליה, או שתקנח מבחוץ ע"י עד בדוק.

תפארת צבי: "ולדידי הדבר פשוט שאין צורך בבדיקת חורים וסדקים (חו"ס), ובבדיקת קינוח מבחוץ סגי. ואם תמצא מראה טהור, הרי יש לה לתלות בו ההרגשה. ומיהו, אם לא תמצא כלל - הרי תהיה אסורה לדברי תה"ד, ואז תצטרך להכניסו בפנים עד שתמצא מראה טהור" (ומשמע שבדיקה פנימית מועילה).

מהחוו"ד, שכתב שצריך שהבדיקה תהיה בתוך שיעור הוסת, משמע שדי בקינוח (שהרי א"א לבדיקה פנימית שתהיה בתוך שיעור וסת!).

טה"ב (עמ' שמו): "והואיל וחומרת תה"ד תליא בפלוגתא דרבנותא, יש לסמוך להקל בקינוח מבחוץ. ואם לא נמצא על העד מראה טהור, יכולה לבדוק בעומק הרחם. אם נמצא לח במראה טהור די בכך, ומוקמינן לה בחזקת טהורה".

ז. ספק הרגשה

נוב"י (פתי"ש סוסי"ק ז) - בענין אשה שנדמה היה לה בשעת שינה שהרגישה שנפתח מקורה, ומתוך כך הקיצה ותיכף בדקה עצמה ולא מצאה מאומה, והיא מסופקת אם זה היה רק חלום או באמת נפתח מקורה - מכיון שהוכיח שדין תה"ד הוא רק מספק, וכעת שוב מסתפקת אם הרגישה - ה"ז ספק ספיקא ולקולא. אמנם, זהו רק אם היא עומדת בימי טהרתה. אך בימי ספירתה יש לדון אם מהני ספק ספיקא.

שבט הלוי (עמ' קסב) - גם כשהנשים אומרות שהרגישו פתיחת פי המקור, ובבדיקה לא מצאה כלום - פעמים שהן טועות, ורואות רק מהרהורי ליבן, שסבורות שהוסת בא ושזוהי פתיחת המקור. וגם אינן יודעות להבחין בהרגשות, ומחמירות על עצמן מחוסר ידיעה, ומתוך נשים רבות הבאות לשאול, יחידות היו שהיה להן פתיחת פי המקור.

בשו"ת שב יעקב כתב ששאל הרבה נשים מהו פתיחת פי המקור ולא ידעו להשיב. לכן, כל שיכולות לתלות ההרגשה בספק - יש להקל.

טה"ב (עמ' שלח) כתב: "ונראה שבנידון הנ"ל, כל שיש ספק הרגשה של פתיחת פי המקור, ובדקה ולא מצאה כלום - יש להתיר אפילו בתוך ז' נקיים לדין, דנקטינן כהרמב"ן, רשב"א ור"ן שאחר ההפסק טהרה היא בחזקת טהורה, ולכן שפיר מהני ספק ספיקא להקל... ודע שאפילו בשעת וסתה, לדעת הרדב"ז, אם הרגישה ובדקה ולא מצאה כלום - ה"ה טהורה".

הרב רבינוביץ העיר בזה, שכיום, שהנשים הולכות עם בגדים תחתונים, כיון שלהרבה נשים יש הרגשות "מדומות", ובאמת אין זה הרגשות ממשיות, אלא נובעות מלחץ נפשי, וכיו"ב - אפשר לסמוך על כך שהבגדים התחתונים יהיו בדיקה. ואם בבגד התחתון לא נמצא כלום - ה"ה טהורה, ומזה מוכח שהרגשתה היתה הרגשה מדומה, ולא הרגשה ממשית).

ח. אשה שמוחזקת שרואה בהרגשה מראה טהור

חכמת אדם: "וני"ל שנשים שרגילות לראות ליחה לבנה ומוחזקות בכך, אפילו הרגישה ולא בדקה - טהורה, שכיון שמוחזקת ורגילה בכך, תלינן במצוי".

שו"ת בית שלמה החמיר בזה: "ומה שחדשים מקרוב באו לסמוך על ספר חכמת אדם... ישתקע הדבר ולא יאמר, שהרי רוב דמים שבאשה טמאים... וזה ברור למעשה".

טה"ב (עמ' שטט, שכ, שנג): "המורם מכל האמור, שהעיקר כדברי הפוסקים, ראשונים ואחרונים, שאפילו באיסורא דאורייתא מוקמינן לה בחזקת היתר. ומזה לנידון שלנו, שמאחר שהיא רגילה לראות מראות טהורים ע"י הרגשה, והוחזקה בכך, יש לנו להעמידה בחזקת היתר... וכ"כ בשו"ת דברי מלכיאל שאין להחמיר בני"ד, ובפרט שא"א לה לבדוק בכל שעה שמרגישה, וא"כ לא תוכל להטהר לבעלה לעולם... ומאחר שרוב האחרונים מסכימים להקל, כן יש להורות הלכה למעשה... ובזמנינו, שלובשים מכנסיים דחוקים לגוף, אינם צריכות לבדוק בכל פעם שמרגישות, כיון שאפשר שיתברר עי"ז אם ראתה מראה טהור או טמא".

וכ"כ **בדה"ש** (סי' קפח, סוס"ק כב), שצריכה לבדוק במכנסייה קודם שתיגע בבעלה. והוסיף שם בציונים (אות נה), שאם לא מוצאת לא מראה טהור ולא מראה טמא - טהורה, מלבד אם זה אחר הזמן שהיתה צריכה לראות בו, שאז יש להסתפק.

ט. אשה שמוחזקת שלא רואה בהרגשה כלום

ר"ש קלוגר בשו"ת שיירי טהרה: בפעמיים הראשונות טמאה כדין תה"ד. בפעם הג' נראה שגם תה"ד לא החמיר בזה, כי בשלש פעמים לומר שראתה טיפת דם ונתקנחה - זהו מילתא דלא שכיחא. וכן בגלל שיש רבים החולקים על תה"ד, למעט בפלוגתא עדיף.

תפארת צבי: יש להחמיר גם ביותר מג' פעמים.

שו"ת פאת שדך (לר' שמואל דוד הכהן מונק): "יש נשים המרבות לשאול... ובדקו ולא מצאו כלום, ויש צורך גדול להקל להן, שבלעדי כך יהיה קשה להן להטהר. וכמה מורי הלכה ותיקים נראה בעיניהם שנשים אלו דרכן לומר כן בדדמי (דמיון), ומטהרים אותן ע"י אומדנא, וכו"ו".

טה"ב (עמ' שנד): "למי שהוחזקה בכך ג' פעמים או יותר, יש מקום להורות לה להקל, כדברי הגאון ר"ש קלוגר ודעימיה". וכ"פ **בדרכי טהרה**.

י. סוגי ההרגשות

בפת"ש (קפג, א) ביאר שיש ג' סוגי הרגשות: **א.** נזדעזע גופה (מהרמב"ם), **ב.** פתיחת פי המקור (שו"ע קפח, קצ), **ג.** זיבת דבר לח מהמקור (תשובת נוב"י).

בענין הרגשת זיבת דבר לח נחלקו האחרונים (טהרת הבית עמ' יד-יז):

נוב"י, מהרשי"ק כתבו שזוהי הרגשה דאורייתא: "ושאלתי פי נשים שאננות, והשיבו כי נשים נשים יש, וטבעיות טבעיות להן, ולא ראי זו כראי זו - יש שמרגישות הרגשה גדולה כאילו נופל דבר מפי מקורה ע"י פתיחת מקורה, ויש שאינן מרגישות אלא זיבת דבר לח... " **(החו"ד** הבין מדברי הנוב"י, שאפילו אם לא הרגישה את זיבת הדבר הלח יוצא מהמקור, אלא הרגישה אותו בפרוזדור - טמאה מהתורה. אך הוא עצמו חלק עליו בזה, וסברתו: שמכיון שבשעה שירד מהמקור לפרוזדור ללא הרגשה - רחמנא טהריה, ומנין תתחיל הטומאה בפרוזדור?! וכ"כ בשו"ת פני יהושע, וכ"כ רוב האחרונים).

החת"ס האריך לדחות את דברי הנוב"י, כי מוכח מהגמרא שהרגשה זו צריכה להעירה משינתה (נדה ג, א - "ישנה נמי - אגב צערה מתערא"), ודחוק לומר שבזיבת דבר לח מועט תתעורר משינתה. ודוקא הרגשה כפתיחת פי המקור אוסרת מן התורה, והוא שנזדעזע גופה כעין צער מי רגלים... "ולכן מעשים בכל יום, שע"י שהאשה מרגישה זד"ל, מקנחו בחלוק שאינו בדוק, ומביאה אותו לפנינו, ואם נחמיר בזה תהיה חומרא גדולה. וכמו שאמרו: 'לדברי אין קץ, לדברי חברי אין סוף'... וכן אני מורה ובא הלכה למעשה. וכן קבלתי ממורי הגאון ר' נתן אדלר". וכ"כ ערוה"ש ועוד אחרונים.

ובשו"ת מהר"ש ענגיל תלה הדבר במחלוקת ראשונים: **לרש"י** - דס"ל שכל שיוצא ודאי מגופה - טמאה גם ללא הרגשה, א"כ גם בזד"ל תהיה טמאה. **לרמב"ם** ורוה"פ - שסוברים שגזה"כ הוא שצריך שתרגיש, יתכן לומר שזד"ל אינה הרגשה.

הרב עובדיה (סימן א, סעי' ד) פסק ג"כ כחת"ס. ופוסקים אחרים - **דרכי טהרה, טהרת בת ישראל, בדה"ש** (קפג, סק"ה) כתבו להחמיר.

לענין הרגשה בזמן הזה

בציץ אליעזר (ח"ו, סי' כא, א) נשאל, שלכאורה נשי דידן אינן טמאות מדאורייתא, אפילו כשופעות בשעת וסתן, כי בד"כ אינן מרגישות אלא בזיבה מפתח החיצון ולחוץ. וענה ש"כ שינוי ומקרי הגוף הרגילין לבוא בעת הוסת, גם בנשי דידן זוהי ההרגשה אשר טומאתה לפי"ז מהתורה. ולפי **החת"ס**, זהו בעצמו הרגשת פתיחת פי המקור, דהרגשת הפתיחה מתבטאת באופנים שונים, כל אחת לפי חוזק מבנה גופה (כי ישנן נשים המרגישות רשרוש קל מבפנים, כעין רשרוש מים בפתיחת ברז, וברור שזוהי הרגשת פי המקור). ולכן, אין לזה כל סתירה מעדות הנשים, כי לא יודעות מהו פתיחת פי המקור, וחושבות שצריכות להרגיש הרגשה ממשית של מעין פתיחת דלת. ועכ"פ, איך שלא יהיה, מהנ"ל מתברר בבירור דתופעות ההרגשה לצורותיה שונות שמרגישות גם נשי דידן בשעת וסתן, זהו מההרגשות האמורות בתורה, וטמאה בודאות מהתורה".

ובדומה לזה כתב **בערוה"ש** (קפג, סק"א): "והבל יפצה פי הנשים האלה, ולא ידעי מאי כאמרי, ורבתינו נאמנים עלינו יותר מהן. וגם אינן משקרות בדבריהן אלא שאינן מבינות. ודע, דכל דבר מותרות שבגוף, שהגוף צריך לדחותם, הטביע הקב"ה בטבע הגוף, שכשתגיע זמן דחיפתם לחוץ, שיפתחו אז נקבי הפליטה, וגו'. וזהו הכרח שיפתח המקור, דא"א כלל בעינן אחר. ובשעת הפתיחה יש הרגשה וקצת צער, עד שמפני זה גם יקיץ משנתו... והאין מבינות או שדעתן קלה אומרות, שמרגישות רק זיבת דם נדה, אבל באמת זהו ממש הרגשה זו".

יא. אם יודעת שודאי יצא דם מגופה אך לא הרגישה

האחרונים דנו בדברי שמואל בגמרא: "בבשרה - עד שתרגיש בבשרה" במשמעות הלימוד:

האם זוהי **גזה"כ** שדוקא כשהיא מרגישה היא טמאה מדאורייתא, ואם לא הרגישה, אפילו יודעות בודאות שהדם יצא ממנה - היא טהורה (מדאורייתא), או דילמא ההרגשה **מהווה סימן בלבד** שהנה דם עומד לצאת. ואה"נ, אם יודעת שיצא ממנה דם, אפילו בלא הרגשה היא טמאה? (שו"ת מהר"ם מלובלין שנשאל מהשל"ה).

דעת **הסד"ט** (סק"ג) - אפילו בלא הרגשה, אם יודעת בודאות שהדם יצא ממנה - טמאה מדאורייתא, וההרגשה ענינה הוא רק סימן. והוכיח דבריו **מרש"י** (נז, א) שפירש בדברי רב אשי - "שמואל לא איירי בהרגשה כלל". וא"כ, אף בלא הרגשה, כל שידעת שהדם יצא ממנה - טמאה מדאורייתא.

שו"ת מהר"ם מלובלין, שב יעקב, ועוד - כתבו שדוקא כשהיא מרגישה - היא טמאה מדאורייתא. וזוהי גזה"כ דבעינן הרגשה, וא"כ, אם לא הרגישה ויודעת שהדם זב ממנה - היא טהורה מדאורייתא (וטמאה מדרבנן). וכ"כ **התוס'** (שם) במפורש: "דרב אשי נמי מודה, דלשמואל היכא דלא הרגישה - טהורה מן התורה וטמאה מדרבנן". וכ"כ **הרמב"ם** (פי"ט, ה"א): "אין האשה מטמאה עד שתרגיש ותראה". **והרמב"ן** בחידושים: "ואפילו דידוע דמגופה חזאי, דבר תורה טהורה היא".

וכ"פ **בערוה"ש** נגד **הסד"ט, ובאגרו"מ** (ח"ג, סוס"י מו), **וצ"א** (ח"ו, סי' כא, א), **ובטה"ב** (עמ"י ז) שכתב: "וכן תפסו כל האחרונים להלכה למעשה, וכן עיקר".

דין דם שנמצא בבדיקה פנימית

על דברי שמואל, שצריך שתרגיש בשרה, מקשה הגמרא (נדה נו, ב) מהמשנה: "האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם, רבי מאיר אומר: אם עומדת - טמאה, ואם יושבת - טהורה. היכי דמי? אי דארגשה - יושבת אמאי טהורה? אלא לאו - דלא ארגשה, וקתני: עומדת - טמאה! לעולם - דארגשה, ואימור הרגשת מי רגלים הואי".
ובהמשך מקשים מהברייתא: "עד שהיה נתון תחת הכר ונמצא עליו דם: אם עגול - טהור, אם משוך - טמא". ומתציים: "לעולם דארגשה, ואימור הרגשת עד הוה".

ב' אפשרויות להבנת הגמרא:

- א. כפשטה - שגם כשהרגישה - תולין ההרגשה בטעות.
  - ב. שאנו אומרים מסתמא הרגישה, רק חושבת שלא הרגישה, כי הרגישה מי-רגלים או עד.
- שב יעקב** - סובר שבבדיקת עד הוי דרבנן (כפשט הגמרא), וכן דעת הגמ"י.
ר' גבריאל אב"ד מיץ - סובר שבדיקת עד - דאורייתא (כהבנה השניה). וכן דעת כו"פ, סד"ט, חו"ד (בפתי"ש קפג, א), וכ"כ התה"ד במפורש. וכך מוכח מלשון הרמב"ם: "ואם הרגישה ובדקה ומצאה דם לפנים בפרוזדור - ה"ז בחזקת שבא בהרגשה". וכ"כ ערוה"ש.
נטע שעשועים - אם אומרת בבירור שלא הרגישה בבדיקה - אין להחזיקה בטועה.
טה"ב (עמ' כב): "בבדיקת עד נראה לי עיקר כדברי הנטע שעשועים וסייעתו, שאם אמרה ברי לי שלא הרגשתי - אינה טמאה בבדיקת העד שמצאה בו דם אלא מדרבנן. וגם בסתם בדיקת עד - אם לא הרגישה באותה שעה בפתיחת פי המקור או זעזוע גופה - אינה טמאה אלא מספק".

דין מצאה כתם אחרי הטלת מי-רגלים או תשמיש

סד"ט וחוו"ד - השוו דין זה לדין בדיקה, שחוששים לטועה בהרגשה, ולכן טמאה דאורייתא.
פרדס רימונים - אפילו ודאי יצא מגופה, כל שידוע לה שלא הרגישה - טהורה מהתורה, משום שרוב נשים אינן טועות בהרגשתן.
פת"ש (קפג, סוס"ק א) פסק להלכה כחוו"ד.
טה"ב (עמ' כב): "מיהו נראה לי העיקר כפרדס רימונים הנ"ל שנאמרים בטוב ודעת. ובפרט בכתמים הנמצאים שלא בשעת הוסת, שהיא כמסולקת דמים באותה שעה עד שעת הוסת. וכמ"ש הרמב"ן, רשב"א, ר"ן, ולכן יש להעמידה בחזקת טהורה, ואין לחוש להרגשה לאחר תשמיש או לאחר הטלת מי-רגלים".

דין קינוח

כו"פ, סד"ט, חכמ"א, דרכ"ט - דוקא אם בדקה בדיקה פנימית - הוי ספיקא דאורייתא, משום דאמרינן שהרגישה ותולה ההרגשה בעד. אך בקינוח לא אמרינן הרגשת העד היא (מובא בפת"ש סק"א).
חשב האפוד - החמיר שטמאה מדאורייתא, ולכן טמאה בכל שהוא, גם אם נמצא ע"ג דבר שאינו מקבל טומאה או צבעוני (והטעם להחמיר הוא כיון שודאי הוא יוצא מגופה, ואין לתלות במאכולת - ככו"פ במחלוקת בכתם שלא בהרגשה וודאי יצא מגופה).
בטה"ב (עמ' כז) הקל בזה ככו"פ, וכתב: "ולפ"ז נראה, שאם בדקה עצמה בשפת הרחם ונמצא דם, הרי דינו כדין כתם בעלמא. ונפק"מ שאם היה העד בגד צבעוני או צמר גפן (שאינו מקבל טומאה), או שהיה הדם פחות מכגריס ועוד - מותרת לבעלה. שאפילו את"ל שמכיון שהדם היה על בשרה, אף שרק ע"י בדיקה נראית לעין, ה"ה כדם הנמצא על בשרה, מ"מ גם בזה יש להקל" (כי השו"ע פסק שלא כרמב"ם לענין כתם על גופה). וכן פסק הגר"מ פיינשטיין.

כתם שבא ללא הרגשה אך ודאי יצא מגופה

כו"פ - כיון שנודע שבא מגופה, טמאה משום כתם, אפילו בפחות ממאכולת (גליון מהרש"א: שהשיעור הוא רק להוציא מספק מאכולת). וכ"כ ביד אברהם - שמוכיח מבהרת שעל בשרה.

תוהשל"מ (קפג, א) - מה שנאמר בכתם שטמאה אף בלא הרגשה - זה רק כשיעור גדול מכגריס ועוד, ובפחות מכך - טהורה (משום שגזירת כתמים היא רק משיעור כגריס).

טה"ב (עמ' יד): "נראה שהעיקר בדברי המנחת יעקב וסייעתו (חת"ס, מעיל צדקה, ועוד) להקל בפחות מכגריס כשהיא בלי הרגשה, אפילו ודאי יצא הגופה. וכ"ש אם ראתה שלא בהרגשה על בגדי צבעונים או על דבר שאינו מקבל טומאה, שיש להקל".

ובעמוד יב - הוא תולה מחלוקת זו במחלוקת אם גם בזה"ז שאין מצויה מאכולת בשיעור כגריס ועוד, אעפ"כ צריך להיות הכתם כשיעור הזה. ומסיים: "ובאמת שגם במקומות שאין מאכולת מצויה כלל, המנהג פשוט להורות שאין כתם מטמא בפחות מכגריס ועוד, אע"פ שאין מקום לתלות בפחות ממאכולת. וכן יש לדקדק מלשון השו"ע: "שלא גזרו על הכתם אא"כ יש בו כגריס ועוד" - משמע שבפחות מכגריס לא היה בכלל גזירת חז"ל כלל, ואפילו במקום שאין מאכולת מצויה כלל, דלא פלוג רבנן... ובאמת מעשים שבכל יום, שאין הרבנים מורי ההוראה חוקרים את בעלת הכתם אם מצויה מאכולת בביתה, ופוסקים לטהר בפחות מכגריס ועוד. וכן עיקר".

הלכות כתמים

א. דין תינוקת (סעיפים ב-ד)

א. גמרא (נדה ה, א): "אמר שמואל משום רבי חנינא בן אנטיגנוס: כל הנשים כתמן טמא למפרע. ונשים שאמרו חכמים 'דיין שעתן' - כתמן כראיתן, חוץ מתינוקת שלא הגיע זמנה לראות, שאפילו סדינין שלה מלוכלכין בדם אין חוששין לה".

ופירש"י (ד"ה ואין חוששין לה): "כל עיקר דכתמן דרבנן נינהו, וכי גזור רבנן בהגיע זמנה, דדם מצוי בה. אבל בהא לא גזור, הואיל ואין בה דמים".

ב. גמרא (י, ב): "אמר עולא א"ר יוחנן משום ר"ש בן יהוצדק: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות וראתה, פעם ראשונה ושניה - רוקה ומדרסה בשוק טהור, כתמה נמי טהור". ונחלקו חזקיה ור' יוחנן בכתם שבין ראייה שניה לשלישית: חזקיה - טמא, ר' יוחנן - טהור.

רשב"א, ר"ח, רמב"ם - קיי"ל כר' יוחנן. ומיהו, כתם שבין ראייה שלישית לרביעית - לכו"ע טמא.

רש"י, תוס', רמב"ן - הראייה הראשונה בתינוקת אינה אלא במקרה ואינה ראויה להצטרף. לכן, רק לאחר שראתה ד' פעמים - מטמאה.

השו"ע פסק כרמב"ם.

ג. הגדרת ראייה אחת

שם בגמרא: "אמר רב חלקיה בר טובי: תינוקת שלא הגיע זמנה לראות, אפילו שופעת כל ז' - אינה אלא ראייה אחת... אמר רב שימי בר חייא: מדלפת אינה כרואה. והא קחזיא! אימא: אינה כשופעת אלא כפוסקת".

טור, רש"י, רשב"א - אם פסקה מעט וחזרה וראתה ופסקה וראתה, וכן ג' פעמים ביום - ה"ז מוחזקת בדמים וכתמה טמא (פירשו "מדלפת" - טיף אחר טיף).

רמב"ם (פ"ט, ה"ה) - כתמה טהור עד שתראה דם ג' וסתות (פירש "מדלפת" - כל ראייה כוסת אחת).

השו"ע (סעי' ג) הביא דעת הטור וסייעתו בסתם, והרמב"ם כ"ש מי שאומר".

הרמ"א כתב שיש להחמיר כסברת הטור, רש"י והרשב"א.

ד. דין תינוקת בבעולה

משנה (נדה ז, א): "רבי אליעזר אומר, ארבע נשים דיין שעתן: בתולה, מעוברת, מניקה, וזקינה... איזו היא בתולה? כל שלא ראתה דם מימיה, אע"פ שנסואה".

וכ"פ **השו"ע** (סעי' ב): "לא גזרו בתינוקת שלא הגיע זמנה לראות... בין שהיא בתולה בין שהיא בעולה".

סימן קצ, עמוד 8

מהרש"ל: "והאידנא, כל אשה שיש לה בעל, חוששת לכתחילה לכתמיה, אפילו היא קטנה, דהא אפילו לדם בתולים מונים ז' נקיים. ואין להקל מן המנהג" (הט"ז מביאו בסק"ד).

הב"ח הסכים לדעת הרש"ל, ודייק שמזה שנאמר דוקא "אפילו **סדינים** שלה מלולכים בדם", ולא קאמר "אפילו **גופה** מלולכך בדם", אלמא דוקא בסדינין תלין להקל, אבל לא בנמצא על גופה.

הש"ך (סק"ג) דחה את דברי הב"ח בענין כתם בגופה ("והא דקאמר בש"ס סדינים שלה מלולכים - נראה דה"ה גופה, אלא אורחא דמילתא נקטי"). וכן דחה את דברי המהרש"ל: "אומר אני שאין בזה מנהג... וגם אילו היה המנהג כן, היה הרב כותבו בהגה".

ה. בת י"ב שנים ויום אחד

רש"י - משהגיע לזמן זה חוששים לכתמים, אפילו שלא הביאה סימנים.

רשב"א - אם לא בדקה - חוששת לכתמים, אך אם בדקה ואין לה סימנים - דינה כקטנה.

רמב"ם (לפי הב"י) **ור' ירוחם** - כרשב"א. וכ"פ השו"ע (סעי' ב).

ו. אם לא הגיע זמנה לראות וראתה ג' פעמים, ופסקה מלראות שיעור ג' עונות, חוזרת לקדמותה וכתמה טהור, עד שתחזור ותראה ג' עונות (והכללים בזה כנ"ל בסי' קפט).

ז. אם ברי לתינוקת שהכתם בא מגופה

תוהשל"מ (סק"ג) - "לא גזרו בתינוקת, משמע אפילו א"א לתלות בדבר אחר".

מרש"י (ה, א ד"ה מלולכין בדם) ניתן להוכיח להיפך. ז"ל שם: "ולא ידע אי אתי מגופה או לא". משמע, שאם ידעה שבא מגופה - טמאה.

וכ"כ להחמיר **רעק"א והחוו"ד** משני טעמים: **א.** כשיודעין שבא מגופה, אין כ"כ סברא לחלק בין גדולה לקטנה. **ב.** הואיל והיא קטנה, אפשר שאין לסמוך עליה בזה שאומרת שלא הרגישה, ויש לחוש שטמאה מהתורה.

ב. שיעור הכתם (סעיף ה)

משנה (נדה נח, ב): "הרגה מאכולת - הרי זו תולה בה. עד כמה תולה? רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: עד כגריס של פול, ואף ע"פ שלא הרגה".

גמרא: "מתני' מני' רשב"ג היא, דתניא, הרגה. תולה, לא הרגה - אינה תולה - דברי רשב"ג, וחכ"א: בין כך ובין כך - תולה. אמר רשב"ג: לדברי אין קץ (שאין לך אשה שטהורה לבעלה, שאין לך מטה ומטה שאין בה כמה טיפי דם מאכולת), ולדברי חברי אין סוף (שאין לך אשה שאינה טהורה לבעלה, שאין לך כל סדן וסדן שאין בו כמה טיפי דמים)... אבל נראין דברי ר' חנינא בן אנטיגנוס מדברי ומדבריהם, שהיה אומר: עד כמה היא תולה? עד כגריס של פול, ולדבריו אנו מודים. ולרבנן דאמרי תולה, עד כמה? אמר ר"נ בר יצחק: תולה בפשפש - ועד כתורמוס".

מבואר מהנ"ל שיש שלש שיטות:

מהמשנה: **1. ת"ק** (רשב"ג): הרגה מאכולת - תולה. לא הרגה - אינה תולה.

2. ר' חנינא בן אנטיגנוס: תולה - בין הרגה ובין לא הרגה - עד כגריס של פול.

מהברייתא: **3. רבנן**: תולה - בין הרגה ובין לא הרגה - תולה בפשפש עד כתורמוס.

הלכה כרשב"א - שהרי רשב"ג הודה לו, וכן פסקו כל הראשונים.

א. בשיעור גריס בדיוק

נחלקו בגמרא שם: דעת רב הונא - כגריס בדיוק אינה תולה. דעת רב חסדא - כגריס תולה (יתר מגריס אינה תולה). טעם המחלוקת: **הסבר א'** בגמרא: חולקים בעד ועד בכלל. **הסבר ב'**: בעד ועד בכלל לא חולקים, ושניהם מסכימים שהולכים הכא לחומרא והכא לחומרא. אלא נחלקו האם גם בכתמים הולכים לחומרא: רב הונא סובר - שבכתמים ג"כ לחומרא, ולכן צריך להחמיר שבכגריס אינה תולה. רב חסדא סובר - שבכתמים, כיון שכל שיעורי חכמים להחמיר, חוץ מגריס של כתמים, יש להקל שבגריס בדיוק גם תולה.

להלכה - **רשב"א, רמב"ם, רא"ש וסמ"ג** - פסקו כרב חסדא (כי כך משמע מהמשך הגמרא, שדנה רק על גריס ועוד שמטמא ולא על גריס).

סה"ת - כרב הונא.

השו"ע (סעי' ה) פסק כרב חסדא: "לא גזרו על הכתם אא"כ יש בו כגריס ועוד... וכל זמן שאין בו כזה השיעור, אנו תולים לומר דם כינה הוא, אע"פ שלא הרגה כינה. אבל משיש בו כזה השיעור - אין תולין בכינה, בין אם הוא מרובע או אם הוא ארוך...".

ב. שיעור הגריס

רמב"ם (ע"פ משנה בנגעים פ"ו): תשע עדשות. **אגור**: שהוא ל"ו שערות (כל עדשה ד' שערות). וכ"פ **השו"ע** (סעי' ה). **ובתשובת מהרי"ו** כתב שהל"ו שערות נמדדות כפי שהן קבועות בגופו של האדם. וכ"כ **הרמ"א**, למרות שבד"מ הוא כתב: "כמו שהן קבועות בראש...".

ובפת"ש (סקי"א) הביא בשם תשובת **מאיר נתיבים**, שהכוונה לשערות שבגוף ולא לשיער בראש. **ובערוה"ש** כתב שהכוונה לשיער הראש.

אם נמצא גריס גדול יותר משיעור ט' עדשות: **רמב"ן, הגה"מ, ראב"ד** - משערין לפיו, כיון ששיעורי גריס של כתמים - להקל. וכתב **הב"ח** - שיתכן שהרמב"ם יחלוק על זה מכך שהזכיר ט' שערות בדוקא.

אך להלכה - הסכימו כולם שאם נמצא גודל גריס אחר - משערין בו. וכ"פ **השו"ע**: "ואם נזדמן לה גריס יותר גדול מזה השיעור - משערין בו".

דעות האחרונים בשיעור הגריס: **א. מעיל הצדקה** (ע"פ לחו"ש, שו"ע גר"ז, צ"צ) - 20 מ"מ. **ב. ר' חיים נאה** - 21 מ"מ. **ג. בדה"ש** - 18 מ"מ. **ד. דרכי טהרה, טהרת בת ישראל** - 19 מ"מ. **ובטה"ב** סתם ב- 20 מ"מ, וביותר מזה יש להחמיר.

ג. דין כתמים בזמן הזה

ראב"ד: כתמים נאמר גם לענין איסור אשה על בעלה, ולא רק לטהרות. לכן נאסרו כתמים גם בזמן הזה, אע"פ שכבר אין לנו טהרות (והוכיח זאת מדברי רשב"ג: "אין לך אשה שטהורה לבעלה...").

וכתב עוד, שכבר הוחזקו בנות ישראל לנהוג איסור בכתמים, ומנהגא מילתא היא. וכ"כ **הרמב"ן ור"ן בחידושיהו**.

ובאשכול כתב, שכל גזירת כתמים זה רק לטהרות, ולא לבעלה. וכדתנן: "**דם** יהיה זובה בבשרה" - ולא כתם. ומכיון שאין לנו היום טהרות, בטלה גזירת כתמים. ומהאי טעמא נראה שהשמיט **הרי"ף** כל דיני כתמים, וכן **הבה"ג**.

וכתב **החת"ס** (סי' קפב) שאכן תחילת גזירת כתמים היתה כשהיו עוסקים בטהרות, וממילא נאסרה גם על בעלה. והשתא, שבטלו הטהרות, מ"מ דבר שנאסר במנין, צריך מנין אחר להתירו. לכן גם היום צריך שיעור כגריס ועוד (אע"פ שאין לנו מאכולת בגודל גריס), כי אין לאסור אלא מה שנאסר במנין הראשון.

וכן כתב **בשו"ת יגל יעקב**: "מ"מ לדינא, אין לנו אלא דברי רבותינו הפוסקים הראשונים והאחרונים, מוסדי דור ודור, ומהם: **החכם צבי, והמעיל צדקה, והמאור נתיבים, והחת"ס** וכל גדולי עולם אשר כל אחד מהם היה יחיד בדורו ממש, וכבר נהגו כל ישראל אחריהם להקל גם בזמן הזה אם אין בו שיעור כגריס ועוד. והמחמיר בזה לאחרים אינו אלא מן המתמיהים".

אולם, בספר **שיירי טהרה לר"ש קלוגר** כתב, שמכיון שבימינו נתקטנו כל הברואים (וכמו שכתב **הצל"ח** לענין שיעור כביצה), וא"כ אף המאכולת נתקטנה, ולא שייך עתה לתלות השיעור כגריס ועוד בדם מאכולת... ואני בעצמי מחמיר, ומשער לפי אומד הדעת, וכשא"א להיות מדם המאכולת המצויה בימינו בזמן הזה - אני מטמא". וכ"כ **בשו"ת רב פעלים**.

אך **בטה"ב** (עמ' שע) כתב להקל: "אולם אגן בדין, לאחר שראינו שכמה מגדולי האחרונים פסקו להקל בפחות מכגריס ועוד, וכדברי **מרון השו"ע** שקבלנו הוראותיו, שלא גזרו על הכתם אא"כ יש בו כגריס ועוד, אין לנו לזוז מדבריהם ולהחמיר במקום שאמרו חז"ל להקל". וכ"פ **באגרו"מ** (יו"ד ח"ג, סי' מו), וכ"כ **בבדה"ש**, והוסיף שאם הבעל רוצה להחמיר על עצמו בזה - רשאי.

וכתב עוד **בטה"ב** שאפילו בית נקי מאד שאין כינה מצויה שם, יש להקל בכתמים עד שיעור כגריס ועוד. וכמו שכתב **החת"ס** לגבי שיעור דם מאכולת שבזמנינו, שאין מגיע לשיעור כזה, ה"ה לגבי המקומות הנקיים ממאכולת. וכ"פ **בבדה"ש ובאגרו"מ**.

ד. כתם על בגד שאינו מקבל טומאה (סעיף י)

משנה (נדה נט, ב): "ג' נשים שלבשו חלוק אחד, או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם - כולן טמאות. ישבו על ספסל של אבן, או על האיצטבא של מרחץ - רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה - אינו מקבל כתמים".

גמרא (נדה ס, ב): "אמר רב מתנה: מ"ט דר' נחמיה? דכתיב: "ונקתה לארץ תשב", כיון שישבה לארץ - נקתה. אמר רב הונא אמר רבי חנינא: מטהר היה רבי נחמיה אפילו באחורי כלי חרס. פשיטא! מהו דתימא: ליגזור גבו אטו תוכו - קמ"ל. אמר אביי: מטהר היה ר' נחמיה במטלניות שאין בהן שלש על שלש, דלא חזיין לא לעניים ולא לעשירים".

להלכה: בגמרא שם נאמר: "דרש רב חייה בר רב מתנה משמיה דרב: הלכה כר' נחמיה... והורו חכמים כרבי נחמיה". וכן בגמרא (נח, א) שרב אשי העמיד את דברי שמואל "בדקה קרקע עולם וישבה עליו ומצאה עליה דם - טהורה" - כר' נחמיה. ופסקו כד' ר"ח, **רמב"ם**, **רשב"א** ו**רא"ש**. אך ה**ראב"ד** פסק שלא כר' נחמיה. וכבר דחו אותו ה**רא"ש**, ה**רשב"א** וה**ר"ז**.ה. וכ"פ ה**שו"ע**.

א. שיעור בגד לקבל טומאה

גם בבגדים מסוג המקבל טומאה, אם שיעורם הוא פחות מג' על ג' לא מקבלים טומאה.

ובטה"ב (עמ' תא) כתב ע"פ ה**רמב"ם** (הלי' כלים פכ"ב, ה"א) שיש חילוק בין סוגי הבד: **צמר ופשתים** שיעור טומאה הוא ג' אצבעות על ג' אצבעות. **ובבגדים משאר מינים** השיעור הוא ג' טפחים על ג' טפחים. וסיים: "לפי העיקר לדין כדעת ה**רמב"ם** הנ"ל... נראה שיש להקל בני"ד, משום שבכתמים שומעים להקל. ולכן, בשאר מיני בגדים שאינם צמר ופשתים, השיעור לקבל טומאה הוא ג"ט על ג"ט - דהיינו: 24 ס"מ על 24 ס"מ. ובפחות מכן, אם נמצא עליו כתם - טהורה".

ב. נייר

רמב"ם (הלי' כלים פ"ב) כתב שנייר אינו מקבל טומאה. והטעם, משום שסתם נייר אינו ראוי לקבל בו דבר, אלא עומד לכתובה ולשאר צרכים.

ונחלקו האחרונים אם זה גם בנייר שלנו:

הנוב"י כתב שנייר שלנו מקבל כתמים ודינו כדין בד, כיון שנעשה מפתן וכיוצ"ב. ואילו נייר של זמן השי"ס שנעשה מעשבים - אינו מקבל כתמים.

הסד"ט, **חת"ס וערוה"ש** כתבו שגם בנייר שלנו אינו מקבל כתמים, כי הבגד פשתן נכתש ונטחן היטב ונמס במים, ונהפך לפניו חדשות לגמרי, ופרח ממנו דין צמר ופשתים. וכ"פ ה**בדה"ש** (סקק"ז) להקל בנייר, **ובטה"ב** כיון שרוה"פ פוסקים להקל. וכן ה**אגרו"מ** (יו"ד ח"ג, סוסי"י נ"ג), והוסיף שכיון שהנייר שלנו הוא דק, ואין ראוי לכבסו כדי להשתמש בו שנית, ובודאי שאינו ראוי לקבל טומאה, שהרי הוא כקרוע ומושחת ולא ראוי לשום תשיש כלל. **ובדרכי טהרה** כתב שיש לשאול שאלת חכם בנמצא כתם על נייר.

ג. צמר גפן

שבט הלוי: צמר גפן שלנו שאינו ארוג, לכאורה אינו מקבל טומאה... אך למעשה נראה להחמיר.

טה"ב (עמ' תה): "ולפע"ד יש להקל בזה גם למעשה. וכן נראה להקל במה שנוהגות נשים רבות לתת על התחתונים נייר עב ספוגי נגד אותו מקום, לספוג ההפרשות שלהן, שאם נמצא עליו כתם יותר מכגריס בלא הרגשה - האשה טהורה".

ד. ניילון

במשנה בכלים (פ"ז, מ"ג) נאמר: "כל שבים טהור" (פ"י רע"ב: כל בריות שבים שעשה מהם כלים). **ובתפארת ישראל** פירש, שלא דוקא בים, אלא גם לגודל בתוך הנהר או בנחל.

נחלקו הפוסקים אם גם ניילון, שייצורו מבארות נפט, אינו מקבל טומאה:

בטה"ב (עמ' תח-תט) כתב: "נראה שהניילון, שייצורו מבארות נפט, אינו מקבל טומאה, כי מה לי גדל מבארות מים מה לי גדל מבארות נפט, הרי סו"ס אין גדולו מן הארץ, ולא דמי לבגד שגדל מן הארץ... וזכורני שלפני עשרים שנה דברתי בזה עם הגאון ר' **יוסף שלום אלישיב** שליט"א, והסכים לדברינו שאין הניילון מקבל טומאה... ורק אם תפר סביב הניילון בחוטי פשתן וכיוצ"ב - יש להחמיר". וכן הקל בזה ה**אגרו"מ** (יו"ד ח"ג, ס"י נ"ג) **ובשבט הלוי** (עמ' קעד).

אך ב**שו"ת מנחת יצחק** כתב שאין מציאות כזאת, שיהיה איזה בגד שהוא ראוי ללבושו על הגוף ולא יקבל טומאה (ואפילו בגד נייר מקבל טומאה). וכן הכריע להחמיר ב**בדה"ש** (סקק"ז).

ה. טומאת משא

הסד"ט (בפת"ש סק"יז) החמיר, שאם הדבר שאינו מקבל טומאה מונח על דבר המקבל טומאה - טמא משום טומאת משא (שדם הנדה מטמא טומאת משא). לפי"ז, אשה שקינחה בנייר, שאינו מקבל טומאה, ונמצא עליו כתם יותר מכגריס, כיון שהאשה ראויה לקבל טומאה, לא מהני מה שהכתם נמצא על דבר שאינו מקבל טומאה - ויש לטמאה.

אולם, בספר **פרי דעה** חלק עליו, שמסתימת כל הפוסקים (שדברו על בדיקות עד וכדו', לא הזכירו כלל ענין טומאת משא של דם) משמע שאין חילוק בזה. וכן כתבו, שדם כתם ודאי אינו מטמא במשא. וכתב **בטה"ב** (עמ' תיא): "סוף דבר הכל נשמע שדעת רוב האחרונים להקל, דלא כסד"ט, ובכתמים שומעים להקל. וכן ראוי להורות". **ובבדה"ש** (סקצ"ט) הביא שתי הדיעות על זה.

ה. כתם על בגדים צבעוניים (סעיף ז)

גמרא (נידה סא, ב): "ת"ר: בגד צבוע - מטמא משום כתם. רבי נתן בר יוסף אומר: אינו מטמא משום כתם, שלא תקנו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן. תקנו? מאי תקנינהו? אלא שלא הותרו בגדי צבעונין לאשה אלא להקל על כתמיהן. הותרו - מכלל דאסירי? אין, דתנן: בפולמוס של אספסינוס גזרו על עטרות חתנים ועל האירוס. בקשו לגזור על בגדי צבעונין, אמרי: הא עדיפא - כדי להקל על כתמיהן". **ופירש"י**: "להקל על כתמיהן - שאין הכתם ניכר בו כמראה דם גמור".

רא"ש ורמב"ם - פסקו כר' נתן. **רמב"ן והגמ"י** (בשם רבינו שמחה וראב"ן) - כת"ק.

הרשב"א ג"כ פסק כר' נתן, אך הוסיף שהחמיר תע"ב.

השו"ע פסק כר' נתן: "וכן כתם שנמצא על בגד צבוע - טהורה".

וכ"פ **הרמ"א**, והוסיף: "לפיכך תלבש האשה בגדי צבעונין כדי להצילה מכתמים" (ע"פ **הרמב"ם**).

הדגמ"ר - תמה על השו"ע שהקל בלי להביא אף חולק. וסיים: "וקשה להקל נגד ג' חמורי עולם".

ובתשובה מאהבה (בפת"ש סק"יא) השיב על דבריו, שאדרבה, רוב הפוסקים פוסקים להקל, ולכן יש להקל. וכ"כ **בברכי יוסף**, וכ"כ להקל **בטה"ב** (עמ' שפח): "בהגלות נגלית עוד פוסקים כן מהראשונים להקל, הא ודאי שהצדק עם מרן השו"ע והרמ"א שתפסו להקל בכתמים דרבנן, ושלא כמו שכתב **המסגרת השלחן** על יו"ד, שלמעשה צ"ע. וזה אינו, שהדבר ברור כנכון היום להקל, וכ"פ כל האחרונים, וכן הלכה רווחת בכל תפוצות ישראל".

ובבדה"ש (ס"ק קטז) כתב, שאף שלהלכה רוב האחרונים מקילים, המחמיר תע"ב. וכן הקל **בצ"א** (ח"ו סי' כג, אות א-ב).

א. בגד צבעוני סמוך לבשרה

החת"ס (בפת"ש סק"יא) החמיר, שכל דין בגדי צבעונין הוא דוקא בבגד עליון, אך בבגד הסמוך לבשרה לא נאמר (הוא למד זאת מהסברא, שודאי שבפולמוס של אספסינוס לא ירצו לגזור על בגדים תחתונים).

אחרונים אחרים דחו דבריו: **ר"ש קלוגר** כתב: "אל ישמע לו בזה, שהרי לא כתב שום ראה לזה, אלא רק מסברא בעלמא. ותימה עליו, שהרי ש"ס מפורש הוא שלא אמרו בכתמים להחמיר אלא להקל, והוא בא להחמיר מסברא בעלמא!?"

וכן **בשו"ת מהרש"ם** כתב, שלפי טעמו של רש"י אין חילוק בין בגד תחתון לעליון. ויש שכתבו שאף החת"ס התכוון רק לענין לכתחילה, אך בדיעבד מהני.

ובטה"ב (עמ' שצ) כתב: "אך גם אם נאמר שהחת"ס מחמיר בזה אף בדיעבד, וכמו שהבינו חלק מהאחרונים, מ"מ נראה שאין לנו לזוז מדברי כל הפוסקים, ומרן והרמ"א שמתירים בכל אופן... אתה הראת לדעת, שדעת רוב האחרונים להקל בזה כסתימת דברי כל הפוסקים. והמורה להחמיר בזה, אינו אלא מן המתמיהים".

וכ"כ כתב להקל **בבדה"ש** (סקק"ד).

ב. צבעי הבגדים

מעיל צדקה: "דע כי כל הצבעים מצילים מן הכתמים. ואם כי מפרשים שם בש"ס... יראה לכאורה דדוקא בצבע אדום מציל, שאין בו הכרת כתם כ"כ... אולם, בפרק כל היד אמרינן

שאינן בודקין אלא בעד לבן... ולכן כל מיני צבעונים מצילין מן הכתמים חוץ מהלבן" (וכ"פ הגר"ז והחכמ"א).

ובשבט הלוי (סי' פז) כתב: "ואע"פ שמסתימת הפוסקים מבואר שיש להקל בכל מיני צבעונים, מ"מ בצבע הדומה כמעט ללבן, כגון צבע צהוב שהדם ניכר בו היטב, דעתו להחמיר".

ובטה"ב (עמ' שצא) כתב על דבריו: "ואין דבריו מוכרחים, שלא חלקו חז"ל בדבר... לפיכך נראה שאין להחמיר גם בבגד הצבוע צהוב, ורק בצבע לבן יש להחמיר אם יש בו שיעור כגריס ועוד".

וכן הקל **בבדה"ש** (סי"ק קיא) שכתב: "וכל שאינו לבן - בכלל צבוע הוא". וכן **בצ"א** (ח"ו סי' כג): "היות שמתחילה לא נכנסו בגדי צבעונים בכלל הגזירה מאיזו טעם שיהיה, תו אין לטמא כתמים בבגדי צבעונים מאיזה סוג שיהיה, כל ששם צבעונים עליהם, והיינו - חוץ מבגד לבן".

ג. בגדים הצבועים ע"י שמים (מטבען)

שואל ומשיב, בית שלמה, לחו"ש: בין בבגדים הצבועים בידי אדם ובין בידי שמים - לא מקבלים כתמים.

החכמת אדם (קיג, סי' י) כתב, שבבגדים הצבועים בידי שמים - מקבלים טומאת כתמים.

טה"ב (עמ' שצא): "ומ"מ מבואר שעיקר הדין שאין חילוק בזה בין כל מיני צבעונים".

בדה"ש (סי"ק קיא) כתב שנראה שיש לטהר גם בזה.

ד. אם ניכר בבגד הצבועי מראה דם, ואם ודאי יצא מגופה

תפארת צבי: מטעמו של **רש"י**, בדין בגדי צבעונים, שכיון שאין ניכר בו הדם - טהורה, משמע שאם ניכר בו הדם - טמאה (והסכימו לזה **תשובה מאהבה ולחו"ש**).

המעיל צדקה: דחה את טעמו, כי בתחילת גזירת כתמים היו בקיאים מאד להבחין בין דם לדם, ובבגדי צבעונים היה קשה להבחין. ולכן, כלל לא גזרו עליהם דין כתמים (והסכימו לזה **חכמת אדם, סד"ט, שו"ע הרב, ערוה"ש**).

וכ"כ **החזו"א** שמדברי **הרמב"ם** (אסו"ב פ"ט, ה"ז) שאפילו ישבה כשהיא ערומה על בגד צבוע, וראתה עליו כתם - טהורה, כדן ישבה על דבר שאינו מקבל טומאה. משמע, שאפילו ודאי יצא מגופה - מקילין.

טה"ב (עמ' שצג-שצד): "ובכתמים שומעים להקל... וכן עיקר להלכה למעשה, שאפילו ניכר שהוא מראה דם - טהורה. וכן מורים כל בעלי הוראה".

ציץ אליעזר (ח"ו סי' כג, סוף אות יב): "הפוסקים מתירים אפילו כשהדבר ברור שיצא הדם מגופה, משום שלא גזרו כלל על בגדי צבעונים" (והוא תמה על מי שכתב שאם מצאה דם רב על בגד צבוע שאין להקל בזה).

ה. בגד העשוי פסים לבנים וצבעונים

מעיל צדקה (בפת"ש סק"כ): אם הכתם על החלק הלבן ועל הצבוע, ובהצטרפות שניהם יש בו כגריס ועוד - טהורה, שאין הכתם בבגד הצבוע ראוי להצטרף. אבל, אם הכתם ממשיך מהלבן לצבוע, ועובר שוב ללבן, ובשני חלקי הלבן ביחד יש כגריס ועוד - טמאה, ואין הבגד הצבוע מפסיק ביניהם להחשיבם כשני כתמים (וכ"כ **החכ"א, סד"ט, שו"ע הרב, מחה"ש, רעק"א ועוד**).

חוו"ד (סי' קצ בניאורים סק"ט): מחמיר גם באופן הראשון, וסובר שהכתם שעל הצבע מצטרף ללבן, הואיל ונראה שהכל כתם אחד הוא (וכ"כ **לחו"ש, תפארת צבי ועוד**).

שו"ע הרב (וכך הסביר דבריו נכדו **הצ"צ**): הקל גם באופן השני, שכיון שהחלק הצבוע אינו מצטרף, לכן גם מפסיק ביניהם.

אגרו"מ (יו"ד ח"ג, סי' נג) החמיר כחוו"ד, והקל כמעיל צדקה רק למי שלא קיים פו"ר ובשעה"ד. וכ"פ **בשבט הלוי**.

ובטה"ב (עמ' שצד-שצה): "להלכה נראה שהעיקר כמעיל צדקה וסייעתו כי רבים הם, ובכתמים שומעים להקל" (ולא פסק כשו"ע הרב כי רבים חולקים עליו).

ו. כתם על בגדי צבעונים, אחרי הטלת מי-רגלים ותשמיש

הסד"ט (מובא **בפת"ש** סק"יח) כתב: "צ"ע היכא דשמשה מטתה, ואח"כ מצאה כתם על דבר שאינו מקבל טומאה, או על בגד צבוע, דבעלמא קיי"ל דטהורה אע"ג דודאי מגופה, כיון דשלא

בהרגשה חזיה. אבל כאן, דספק דאורייתא הוא, די"ל דהרגישה וסברה הרגשת שמש הוא - טמאה. ואם מצאה כתם זה סמוך למי-רגלים - יש ג"כ ספק זה". והבינו הפוסקים מדבריו שמתמא (בדה"ש סק"ד). אך **בציץ אליעזר** (ח"ו סי' כג, אות יא) כתב, שמשמע מדברי הסד"ט שהכריע בזה לטהר, ע"ש.

ובחמדת שלמה (שם בפת"ש) הכריע להקל, דמסתימת דברי הפוסקים משמע דאין לחלק בזה כלל (ומה שנאמר שיתכן שטעו בהרגשת שמש או מ"ר, הויה מילתא דלא שכיחא, שרוב נשים לא טועות בזה, ולמיעוטא לא חיישינן).

טה"ב (עמ' תיב): "ונראה שה"ה בנמצא כתם על דבר שאינו מקבל טומאה, או על בגדי צבעונין, אפילו ודאי יצא מגופה - טהורה, שמכיון שהאשה בחזקת טהורה עומדת, לא חיישינן שטעתה בהרגשה... וכן עיקר להקל... ובכתמים שומעים להקל".

בציץ אליעזר (ח"ו סי' כג, אות יא-יב) הקל ג"כ: "אם איתא דלעולם יש לחוש להרגשת מ"ר, הרי כאמור נפל בבירא דינא דדבר שאינו מקבל טומאה ובגד צבוע. ואיך סתמו הטוש"ע, וכל הפוסקים הבאים אחריהם לפסוק לטהר הכתמים בדבר שאינו מקבל טומאה ובגד צבוע, והשמיטו עיקר זה, אשר לעולם יש לחוש לו לפי דברי הספר הנ"ל. אלא ודאי דזה אינו".

ובבדה"ש (סק"ד) כתב להחמיר בזה.

ז. לבישת בגדים צבעוניים בז' נקיים

ג' דיעות עיקריות בזה:

א. שו"ת מראה יחזקאל (ולבושי מרדכי, חכמ"א ועוד) כתבו להחמיר שלא ללבוש כלל בגדים צבעוניים בז' נקיים. "הס מלהזכיר, כי לא הזכירו הפוסקים דבר זה אלא באשה שעומדת בחזקת טהרה, משא"כ באשה זו, שבחזקת טומאה מוחזקת ועומדת לראות כתמים מגופה, שאסור לה לעשות איזו פעולה להעלים עין מהכתמים".

ב. פת"ש (סק"ב) וכן **זכרון יהודה גרינוולד**, **אדני פז ועוד** - כתבו להחמיר שלא ללבוש בגדי צבעונין בג' ימים ראשונים של ז' נקיים (ע"פ הרמ"א סי' קצו, י שהחמיר שלא לתלות בכתמים בג' ימים ראשונים).

ג. מעיל צדקה (וכן חמדת שלמה, ברית יעקב ועוד) כתבו להקל שגם בז' נקיים ללבוש בגדים צבעוניים. והטעם, משום שבצבעוניים מעולם לא גזרו על כתמים. וכן הביא דיעות אלו (בלבד) **הפת"ש** בסי' קצו, סק"ב.

בטה"ב (עמ' שצט) כתב להקל כדעה השלישית: "אולם, מאחר שכל יסוד חומרת ג' הימים הראשונים, שאין לתלות בהם הכתמים להקל, אינו מדין הש"ס אלא חומרא בעלמא, וכמ"ש בדרכי משה סי' קצו... ולדעת מרן השו"ע שקבלנו הוראותיו - אין הפרש בין ג' הימים הראשונים לשאר הימים הנקיים... לפיכך העיקר להקל בזה לדין כדברי הברית יעקב והחמדת שלמה שהסכימו לדברי המעיל צדקה, שיש להקל בבגדי צבעונין אף בתוך שלשת הימים הראשונים לספירתה אף לכתחילה, כיון שמיד שפסקה בטהרה, ה"ה בחזקת טהרה. וכמ"ש הרמב"ן... וכ"כ בחידושי הר"ן... וכ"כ בחידושי הרשב"א, וכן הסכימו רוב האחרונים... והוה ליה כעין ס"ס להקל, שמא הלכה כדעת מרן שאין חילוק בין ג' הימים הראשונים לשאר הימים, שבכולם יכולה לתלות כתמים. ואם תצ"ל כהרמ"א, שמא בבגדים צבעוניים, וכן בדבר שאינו מקבל טומאה, אף הרמ"א יודה להקל".

וכן **באגרו"מ** (יו"ד סי' צה) כתב להקל אף בשלשת הימים הראשונים. וכן **בבדה"ש** (סי' קצו, ס"ק קמג).

ו. שיעור הכתם כשהוא על בשרה (סעיף ו)

רמב"ם - כתם הנמצא על בשרה אין לו שיעור, ובכל שהוא מטמא (הטעם לזה: **מ"מ** - שכיון שנאמר בגמרא: "על בשרה: ספק טמא ספק טהור - טמא", כל פחות מכשיעור ספק הוא, ולכן טמא. **הגה"מ** - שכל הגוף בדוק הוא אצל מאכולת, ולכן אפילו כתם בכל שהוא - טמא). וכתב **הב"י** שכן דעת **הרא"ש**. אולם, **הד"מ** כותב שכל זה דוקא במאכולת. אבל במקום שכתם, שגדול מכגריס ועוד, על חלוקה טהור, ה"ה גם בעל בשרה שטהור.

רשב"א, **ראב"ד**, **רמב"ן** ועוד ראשונים - בין בבשרה ובין על בגדיה אינה טמאה אלא בכגריס ועוד.

השו"ע כתב דעת הראשונים בסתם, ודעת הרמב"ם ב"א.

הש"ך (סק"י) כתב שלדעתו אין להקל כלל, כי פשט הש"ס משמע כרמב"ם. וכן החמיר **הערוה"ש** (סק"ל), **והשב יעקב**. ו**בתהשל"מ** (סק"ט) דחה דבריו ופסק כדעה הראשונה בשו"ע. וכ"כ **הסד"ט** "שהסומך להקל לא הפסיד".

ובטה"ב (עמ' שעו) כתב: "... ורבים אשא אתנו להקל: **ראב"ד**, **אשכול**, **רמב"ן**, **רשב"א**, **רא"ה**, **ר"ן**, **מאירי**, **תוס'**, **טור**, **ב"י**. ולו שקל ישקלו הו"ל ספק דרבנן ולקולא, ובפרט שבדיני כתמים שומעים להקל, וכמו שפסק מרן השו"ע, ואין לזוז מדבריו ימין ושמאל. ובפרט שכן הסכימו רוב האחרונים ג"כ: **הב"ח**, **התהשל"מ**, **סד"ט**, **חכמ"א**, **צ"צ**... וראיתי מה שכתב בזה להחמיר הערוה"ש... והעיקר בזה להקל כדעת רוב הפוסקים ומרן השו"ע, והמחמיר בזה אינו אלא מן המתמיהים".

ובבדה"ש (סק"ע) הביא את פסק **הלו"ש**: "שאף המקל בזה לא יטהר אלא במקום שהכינה מצויה, וגם שיהיה הכתם קטן כ"כ שראוי לתלותו בכינה שבזמנינו".

כתם שעל חלוקה ובשרה (פחות מכגריס) - לשיטת **הרמב"ם**: **סד"ט** - טהור, **חוו"ד** - טמא (**פת"ש** סק"יד).

ז. צירוף טיפות (סעיף ח)

גמרא (נדה נט, א): "תא שמע: כתם ארוך - מצטרף, טפין טפין - אין מצטרפין".

(נח, א): "בעי רבי ירמיה: כשיר - מהו? כשורה - מהו? טיפין טיפין - מהו? לרוחב ירכה - מהו? ולא איפשיטא (נסיון לפשוט: "ת"ש: על בשרה ספק טהור ספק טמא - טמא. מאי לאו כה"ג? לא, דילמא דעביד כרצועה).

הראשונים התלבטו ביחס בין שתי הגמרות הנ"ל בדן "טיפין טיפין":

טור, **ראב"ד** ו**רבותינו הצרפתים** - שאלת ר' ירמיה "טיפין טיפין - מהו?" פירוש: האם טיפות קטנות מצטרפות להיות יחד כגריס ועוד, ואז טמאה? ומכיון שלא פשטה הגמרא - אזלין לחומרא והיא טמאה. במה דברים אמורים? בטיפין שעל בשרה, אבל טיפין שעל חלוקה אין מצטרפין (ע"פ הגמרא בדף נט, א).

רשב"א - בין טיפות שעל בשרה ובין טיפות שעל חלוקה - אין מצטרפין והיא טהורה (ע"פ הגמרא בנט, א: "טיפין טיפין אין מצטרפים". ואילו שאלת ר' ירמיה אינה מדברת על צירוף טיפות קטנות, אלא בענין אחר - אם מצאה על עצמה טיפות גדולות כגריס ועוד, וצורתן מוכחת עליהן שלא מגופה באו - האם טמאה או טהורה?).

השו"ע כתב דעת הרשב"א בסתם, ודעת הראב"ד כ"א.

הב"ח (מובא בש"ך סק"י) פסק כ"א. וכ"פ **בבדה"ש** (סקפ"ב).

וכ"פ **בטה"ב** (עמ' שעח-שפ) שכתב: "ומ"מ נראה שיש להחמיר בדבר, שאם נמצאו על בשרה מצטרפין לשיעור כגריס ועוד, וזאת ע"פ מה שכתב **בשו"ת בית דוד** דהא דקיי"ל שהלכה כסתם בשו"ע נגד י"א, זהו רק כשכתב בסתם בהדיא הדבר שחולקים עליו. אבל אם תפס כדן הש"ס בסתם ואח"כ וי"א - דעתו לפסוק כהי"א... וכן **בתה"ב הארוך** סיים: 'ולראשונים (הראב"ד וסייעתו) שומעין להחמיר, ועל בשרה אפילו טיפין טיפין קטנים מצטרפים'. וא"כ, בודאי דנקטינן לדינא כדעת הי"א שהביא מרן השו"ע... וכן עיקר, ושלא כדברי **הערוה"ש**" (שכתב שגם בזה דעת השו"ע היא כסתם שהביא).

כתם על קמטי הבגד

כתם שנמצא על קמטי הבגד ויש בו שיעור כגריס ועוד, אך כשמותחים את הבגד והקמטים מתפשטים אין בו שיעור כגריס ועוד במקום אחד, האם יש לדונו כדן טיפין טיפין שאין מצטרפים?

כתב **הבינת אדם** (מובא **בפת"ש** סקט"ז) כשהקמטים אינן תפורים - פשוט דאינו מצטרף וטהורה, כי כל קמט עומד לעצמו. אך כשהקמטים תפורים זה לזה - צ"ע, דעל כל פנים יש אויר ביניהם.

אולם, **בערוה"ש** (סקל"ח) כתב: "ולדעתי נראה, שאפילו אין הקמטים תפורים - הכתם מצטרף". דכשמוצאים טיפין נפרדים אנו אומרים ודאי כל טיפה היא ממאכולת אחרת, ולכן תלין במאכולת. אבל הכא, שהקמטים ביחד, אמרינן שכשיש יותר מכגריס ודאי שנפל הדם במקום זה, ונתחבר יחד במקום הקמטים, ולכן אין להקל.

ח. תליה בפשפש (סעיף ז')

גמרא (נח, ב): "... ולרבנן דאמרי תולה - עד כמה? אמר רב נחמן בר יצחק: תולה בפשפש ועד כתורמוס".

ב"י: "וכיון דקיי"ל כר' חנינא בן אנטיגונוס ולא כרבנן, ממילא משמע דלא תלין בפשפש. אלא שכתב **הרא"ש**: "אע"פ שאין הלכה כרבנן, מיהו אם הרגה פשפש או הריחה ריחו - תולה עד כתורמוס, דהוי כנתעסקה בכתמים. אבל מסתמא לא תלין ביה, משום דלא שכיח".

והרשב"א כתב, שבמקומות שרגיל להימצא, תולין בפשפש אפילו שלא הרגה.

הרמב"ם ו**הרמב"ן** לא הזכירו כלל דין פשפש. וכתב **המ"מ** - שיתכן שטעמם, שסוברים שבכל גווני פליגי, והלכה כרחב"א.

השו"ע פסק כרא"ש: "אם הרגה פשפש או הריחה ריחו - תולה בו עד כתורמוס". וכ"כ **הב"ח**.

והט"ז (סק"ט) כתב כרשב"א (כי לדעתו כך גם משמעות הרא"ש. וכן מבואר בד"מ בשם ר"י, ובכתמים שומעים להקל).

אם הרגה יותר מפשפש אחד

לדעת **הראב"ד** - תולה בכמה שהרגה (ומה שנאמר בכינים שלא תולה ביותר מאחד, זה בגלל שחכמים לא נתנו דבריהם לשיעורים בדבר המצוי בכל יום. אבל הריגת פשפשים שהוא דבר שאינו מצוי - תולה בכמה שהרגה).

אולם, **החוו"ד והגר"ז** - מחמירים שגם בפשפש לא תתלה ביותר מאחד.

ובבדה"ש (סקע"ה) כתב שנראה להקל כדעה הראשונה (דכתמים שומעים להקל, ובפרט שהראשונים כתבו כן).

מקום הכתם (סעיפים י"א-י"ב)

משנה (נדה ז, ב): "הרואה כתם על בשרה: כנגד בית התורפה - מטמאה, ושלא כנגד בית התורפה - טהורה. על עקבה ועל ראש גודלה - טמאה. על שוקה ועל פרסותיה, מבפנים - טמאה, מבחוץ - טהורה, ועל הצדדין מכאן ומכאן - טהורה.

ראתה על חלוקה: מן החגור ולמטה - טמאה, מן החגור ולמעלה - טהורה. ראתה על בית יד של חלוק, אם מגיע כנגד בית התורפה - טמאה, ואם לאו - טהורה. היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה, כל מקום שנמצא בו כתם - טמאה, מפני שהוא חוזר. וכן בפוליוס".

א. כתם על גופה (סעיף י"א)

א. על עקבה

משנה: "על עקבה... טמאה". והטעם בגמרא (נח, א): "בשלמא עקבה עביד דנגעה באותו מקום". והסביר **הטור**: "שמא נגעה באותו מקום בישיבתה" (כדרך שרגילין הישמעאלים לישב ברגליהן בצד עגבותיהן - פרישה).

וכתב **בבדה"ש** (סי"ק קא) בשם **הפרי דעה**: "ואף במקומותינו שאין דרך בני"א לישב כן, מ"מ חישינן דילמא אתרמי בדרך מקרה שישבה כן".

ובערוה"ש (סקמ"ו) כתב: "ולכאורה לפ"ז, במדינותינו שאין יושבין כן צריך להיות טהור, ולמה לא בארו האחרונים זה?... אבל באמת נראה לי שאין הטעם מפני ישיבת הישמעאלים, דאפילו ישיבה שלנו משכחת לה, שהיו רגליה בולטות מעט או סמוכות על ספסל קטן, דבאופן זה היה העקב ממש כנגד אותו המקום, ונפל הדם על העקב".

אם אומרת ברי לי שלא ישבתי כך :

בבדה"ש (עמ' קסז בביאורים) תלה זה במחלוקת ה"ט"ז והכו"פ (בסע' נב לגבי נשים הישנות במטה אחת). **שלט"ז** - אינה נאמנת אלא לזמן קצר משום שלא רמיא אדעתא. **ולכו"פ** - נאמנת בכל גוונא, לפי שאינה חשודה לשקר ולמעבד איסורא. ולדינא סיים בצ"ע.

ובטה"ב (עמ' תיג) פסק, שלמסקנת הגמרא על עקב נאמר שטמאה משום דבהדי דפסעה עביד דמתרמי, ולפ"ז יש לחוש בכל אופן. "ונראה להחמיר אא"כ יש עוד צד להקל".

ב. על ראש גודלה

משנה : "על ראש גודלה - טמאה".

גמרא (נח, א) : "... אלא ראש גודלה מאי טעמא? משום דבהדי דפסעה עביד דמתרמי" (רש"י: עביד דמתרמי - תחת אותו מקום, ודם נוטף עליו).

ב"י : "ונראה מדברי הרשב"א דלרבותא נקט 'על ראש גודלה', וכ"ש לשאר הרגל. שכתב בתוה"ב הקצר : "הרואה כתם על עקיבה ועל רגלה, ואפילו בראש גודלה - טמאה...". וכ"פ הרמ"א.

והב"ח (מובא בש"ך סק"יז) : חולק וכותב שעל ראש גודלה, וכ"ש גב הרגל שכנגד גודלה - טמאה. אך גב הרגל לצד חוץ, וכ"ש כשנמצא על שאר ראשי ד' אצבעות - טהורה, דלא עביד למתרמי. וכתב על זה ה"ש"ך דאין דבריו מוכרחים. **והדרישה** כתב שצ"ע בשאר ראשי האצבעות הרגלים.

והט"ז (סק"יא) כתב : "אלא שאין להקל למעשה כיון שכבר הורה זקן ב"י, ורמ"א מביאו. אבל זה נראה להקל באם נמצא על שאר האצבעות של הרגל חוץ מן הגודל. ואפשר שגם הב"י מודה בו כיון שהוא רחוק מצד פנים".

ובבדה"ש (סקק"ו) כתב בשם **החכמ"א** : "דאם יש עוד צד להקל, או שאין בכתם כגריס ועוד במקום אחד - בודאי שיש להקל בזה".

לסיכום :

על ראש הגודל - לכו"ע טמאה (וכן על גב הרגל כנגד הגודל).

על גב הרגל כנגד שאר האצבעות - ב"י, רמ"א, ט"ז, ש"ך - טמאה, ב"ח - טהורה.

על שאר אצבעות - ש"ך - טמאה, ב"ח, ט"ז, תוה"של"מ - טהורה, בדה"ש - אם יש עוד צד להקל - טהורה.

ג. על ידיה

גמרא (נדה נח, א) : "ולא מחזקינן טומאה ממקום למקום? והתניא : נמצאת על קשרי אצבעותיה - טמאה, מפני שידיים עסקניות הן. מאי טעמא - לאו משום דאמרין בדקה בחד ידא ונגעה באידך ידא? לא, שאני ידה - דכולה עבידא דנגעה" (פירוש : אע"פ שאין קשרי אצבעותיה מגיעים להדיא כנגד בית התורפה, שמא שחתה ונגעה, שהידיים עסקניות הן).

ונחלקו הראשונים אם בכל מקרה טמאה או רק כשיודעת שבדקה :

רשב"א בשם רבו : רק כשיודעת שבדקה ולא רחצה ידיה אח"כ. אך בסתם - לא, כי אשה מקפדת על נקיון ידיה, ולא נוגעת סתם במקום התורפה.

מ"מ בשם הרמב"ם והרמב"ן : בכל מקרה - טמאה, משום שיתכן שבשעת נגיעתה במקום אחר, נטף דם מהמקור ישר על ידיה.

השו"ע כתב : "וכן אם נמצא על ידיה, אפילו על קשרי אצבעותיה, שהידיים עסקניות הן, ושמא נגעו באותו מקום".

הש"ך (סק"יח) כתב שמדברי השו"ע משמע שאפילו בסתם טמאה.

אך **בטה"ב** (עמ' תיד) **ובבדה"ש** (ס"ק קכח) כתבו, שמשמעות דברי השו"ע כרשב"א, שכתב **"ושמא נגעו באותו מקום"**, אך אם **יודעת** שלא נגעה - טהורה.

וכ"פ להלכה **בטה"ב** - שאם אמרה ברי לי שלא נגעתי - טהורה. וצירף לזה את דברי **שבט הלוי**, שבימינו, שהנשים הולכות עם תחתונים, יתכן שלכו"ע אין להחמיר אלא בבדקה עצמה. "וכן נראה עיקר להלכה, שבכתמים שומעים להקל, ובפרט שכן דעת מרן השו"ע".

ובפת"ש (סקכ"ג) מובא ע"פ **הסד"ט** - דאף לדברי המחמירים כהרמב"ם (סעי' ו) - דכתם שעל בשרה א"צ שיעור, מ"מ בנמצא על ידה, יש לסמוך על הפוסקים דאף על בשרה צריך שיעור. עוד מובא (שם) בשמו, דיש להחמיר גם בכתם הנמצא על פיסת היד עד מקום חיבור הזרוע והיד. אך אם יש עוד צד להקל, יש לטהר בנמצא על גב היד למעלה מהאצבעות (דדוקא עד קשרי האצבעות טמאה), כיון שאפילו ע"י שחיה הרבה א"א לה ליגע באותו מקום. ובשם **החכמ"א** כתב (שם, ע"פ ההגהות והערות), שעל ידה יש להקל שאין מצרפין טיפין טיפין לשיעור כגריס ועוד, אלא צריך כשיעור במקום אחד.

ד. על רגליה

משנה: "על שוקה ועל פרסותיה: מבפנים - טמאה, מבחוץ - טהורה, ועל הצדדין - מכאן ומכאן טהורה".
ובגמרא: "מבפנים עד היכא? אמרי דבי רבי ינאי: עד מקום חבק. איבעיא להו: מקום חבק כלפנים או כלחוץ? ת"ש: דתני רב קטינא: עד מקום חבק, וחבק עצמו כלפנים".
פירוש חבק: **רש"י**: מקום מתיחת הגידין שחובקין הירך והשוק, וכנגד אותו מקום למטה עד פרסות רגליה.
ערוך (פירוש א'): כשנועלין השוק באנפילאות שיש בהם לולאות, מקום חיבור הלולאות קרי ליה חבק.
ערוך (פירוש ב'): כשכופפת שוקה על ירכה, מה שמכוסה מן הבשר ע"י הכפיפת השוק על הירך הוי מקום חבק, על שם שמחבקים זה את זה.
רמב"ם: "מבפנים הם המקומות הנדבקות זו בזו בעת שתעמוד ותדבק רגל לרגל ושוק לשוק" (**הטור והשו"ע** העתיקו פירושו).

ה. על חלק גופה העליון

משנה: "הרואה כתם... שלא כנגד בית התורפה - טהורה".
ובגמרא: "ואי מחגור ולמעלה - על בשרה אמאי טמא?...".
טור ושו"ע: "... אבל אם נמצא על שוקיה ועל פרסותיה לצד חוץ, או אפילו מהצדדים, ואצ"ל למעלה מאותו מקום - טהורה".
אם יודעת שנזדקרה - הרי היא טמאה. וכתב **הרשב"א** - שבסתם אינה חוששת לנזדקרה, כיון שאין רגילות לעשות כן.
מקום החגור - **ש"ך**: מכוון כנגד בית התורפה.
סד"ט וחכמ"א: קצת למעלה מבית התורפה.

ב. כתם על חלוקה (סעיף י"ב)

א. למטה מן החגור

משנה: "מן החגור ולמטה - טמאה".
וכתב **הרשב"א**: "ועל חלוקה - כל שהוא למטה מן החגור, ל"ש כנגד בית תורפה, ל"ש מן הצדדין, לפי שחלוק עשוי להתהפך ומה שלאחריה חוזר לפניה. וכל שהוא למטה מן החגור פעמים שהוא מכוון כנגד בית התורפה".
וכתב **הטור**: "אפילו נמצא לצד חוץ". והסביר **הב"י**: "נראה שהטעם מפני שהוא עשוי להקפל מה שבצד חוץ לצד פנים".
והראב"ד כתב: "וה"ה במקום החגור עצמו (שטמאה), כי פעמים שהיא שוחה מעט, ובא לה מקום החגור כנגד בית התורפה".
השו"ע פסק ככל הנ"ל. **הש"ך** (סקכ"ז) כתב בשם **ר' ירוחם** דכ"ז מיירי בחלוק הבדוק לה וכן משמע בשו"ע סעי' לט).
וכתב **בטה"ב** (עמ' תטו) **ובבדה"ש** (סיק קנב): "ונראה שהנשים בזמנינו, שהולכות בתחתונים המהודקים לגוף - אם נמצא הכתם מצד חוץ - אין לחוש שיתקפלו ויתהפכו לצד פנים. ולכן, אף שידעת שלא בא הכתם עליהם בשעת לבישה או בשעת פשיטת התחתונים - ה"ה טהורה".

בגמרא מבואר שגם בלובשת ג' חלוקים, ומצאה כתם על החיצון, והשנים הפנימיים נקיים - ג"כ טמאה, שחוששים שמא בא העליון כנגד פנים ונטף עליו דם. והעירו האחרונים (סד"ט, מובא בפת"ש סקכ"ו) שהכל לפי הענין. אם לובשת מלבושים שבשום אופן לא יבוא החיצוני פנימה - טהורה כשמצאה כתם על החיצון בלבד.

ב. למעלה מן החגור

משנה: "מן החגור ולמעלה - טהורה".

רשב"א: דאם איתא דמגופא אתא, אף על בשרה מבעי ליה לאשתכוחי.

ובבבב"ש (ס"ק קסא) כתב, שכל זה מיירי בחלוק שלובשתו ופושטתו דרך ראשה. אבל אם לובשתו ופושטתו דרך מרגלותיה - טמאה, שיש לחוש שנטף עליו מן המקור בשעת לבישה או פשיטה (זולת אם עיינה בחלוק אחר הלבישה והיה נקי).

ג. על בית יד של חלוקה (סעי' יג)

משנה: "ראתה על בית יד של חלוק: אם מגיע כנגד בית התורפה - טמאה, ואם לאו - טהורה".

רשב"א: "... כלומר, והוא שיכול ליגע שם בשעה שהיא שוחה הרבה, שמא שחתה ונגעה, ואם לאו - טהורה". וכ"פ השו"ע.

ובבב"ש (סקכ"ח) הביא בשם **החכמ"א:** "ני"ל שתשער האשה בעצמה, שתשחה הרבה עד שתגע לפי הטבעת, שכן דרכן לפעמים למשמש שם לקנח. ועד המקום שמגיע מבית ידה - לשם חוששין ולא יותר".

ד. בגד שמתכסה בו בלילה (סעי' יד)

משנה: "היתה פושטתו ומתכסה בו בלילה, כל מקום שנמצא בו כתם - טמאה, מפני שהוא חוזר. וכן בפוליוס".

(רש"י): 'מפני שהוא חוזר' - פעמים שראש החלוק נהפך כלפי פניה של מטה. וכן בפוליוס - מעפורת שמתכסה בו.

בבב"ש (סקקס"ח): כל זה מדובר בחלוק שפושטתו ומתכסה בו בלילה. אבל אם לא פשטתו אלא לבשתו בלילה - אם מצאה כתם למעלה מן החגור - טהורה.

פוליוס (מעפורת) - רש"י ורשב"א - כיסוי ראש, רמב"ם - אזור.

ב"י: נראה שלדברי הרשב"א בפוליוס טמאה דוקא כשמכסה ראשה כיסוי בעלמא, ולא קשור היטב, שאז גם בו יש חשש שהוא חוזר ונוגע במקומות אחרים. אבל אם קשרה בו ראשה יפה, וכשהתעוררה נשאר קשור יפה - אינה חוששת לכתם עליו, כי חזינן שלא התהפכה, ולא חזר אילך ואילך.

בשו"ע הוא הביא את שני הפירושים.

ה. כתם למעלה מהחגור, וכתם למטה ממנו (סעי' יז)

גמרא (נדה נט, א): "היו עליה טיפי דמים למטה, וטיפי דמים למעלה - תולה בעליון עד כגריס. מאי לאו - כגריס מלמטה? לא, כגריס מלמעלה".

ופירש **רש"י:** 'טיפי דמים למטה' - כלומר קטנים. 'למעלה' - גדולים.

התוס' והרא"ש: למטה - מן החגור, למעלה - מן החגור. והטעם לתלות בעליון, שכשם שבא העליון ממקום אחר ולא אדעתא, כך גם התחתון. והביאו ראיה מהתוספתא שכך הוא הפירוש הנכון. אבל אם בעליון יש כגריס ופחות - אין תולין התחתון בעליון, דאימור על העליון דם מאכולת הוא.

השו"ע פסק כפירוש הרא"ש - דאם יש בעליון כגריס ועוד - תולה התחתון בו. ואם אין בו כגריס ועוד (ואז ניתן לתלות העליון בכינה) - אין תולה התחתון בו (שכן הכינה על העליון אינה קשורה לו), ואם יש בתחתון כגריס ועוד - טמאה.

ג. תליה בכתמים

משנה (נדה נח, ב): "ותולה בכל דבר שהיא יכולה לתלות; שחטה בהמה חיה ועוף, נתעסקה בכתמים, או שישבה בצד העסוקין בהן, הרגה מאכולת - הרי זו תולה בה. עד כמה תולה? רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: עד כגריס של פול, ואף ע"פ שלא הרגה. ותולה בבנה או בבעלה. אם יש בה מכה, והיא יכולה להגלע ולהוציא דם - הרי זו תולה. מעשה באשה אחת שבאת לפני ר"ע, אמרה לו: ראיתי כתם. אמר לה: שמא מכה היתה בידך? אמרה לו: הן, וחיתה. אמר לה: שמא יכולה להגלע ולהוציא דם? אמרה לו: הן. וטהרה ר"ע. ראה תלמידיו מסתכלין זה בזה, אמר להם: מה הדבר קשה בעיניכם? שלא אמרו חכמים הדבר להחמיר - אלא להקל, שנאמר: 'ואשה כי תהיה זבה דם יהיה זובה בבשרה' - דם ולא כתם".

גמרא (נט, א): "והתניא: לא אמרו חכמים את הדבר להקל, אלא להחמיר! אמר רבינא: לא להקל על דברי תורה - אלא להחמיר על דברי תורה, וכתמים עצמן דרבנן".

טור ושו"ע (סעי' יח): "כיון שכתמים דרבנן - מקילין בהם, ותולה בכל דבר שיכולה לתלות...".

א. על בשרה (סעי' יא, יח)

רשב"א, רמב"ם, רמב"ן טור - אם נמצא על בשרה, אפילו כשיכולה לתלות, כגון שעברה בשוק של טבחים - טמאה. והטעם, כותב **הרשב"א**, דמכיון דבגופא לחוד אשתכח, רגלים לדבר וחזקה דמגופה אתא, ולא תלין. ואם הכתם הופיע על בשרה בחלק העליון של הגוף - אף על חלוקה מבעי ליה לאשתכוחי (**והתוס'** הסביר, דאמנם גבי חלוקה חיישינן שהגביה חלוק עליון, אבל להגביה את כולן, אין רגילה שלא יראה בשרה, ולכן על בשרה טמאה. ודחה הסבר זה הרשב"א שהרי אפשר שיהיה ניתז מבין רגליה). אבל אם נתעסקה ממש בידיה באותו עסק - תולין, אף אם נמצא על ידיה (**רשב"א**, וכן **הט"ז**).

אולם, **הראב"ד** כתב, שאף בנמצא על בשרה לבד - אם יש אפשרות לתלות - תולה.

אם יש לה מכה בגופה - לכו"ע יכולה לתלות במכה (**ז"ל הרמב"ם** (פ"ט, הי"ט, כ', כ"ב): "אם היה לה לתלות בבשרה יותר מחלוקה, אף על בשרה תולה, וספקו טהור. כיצד?... היתה בה מכה, אע"פ שחיתה, אם יכולה להתגלע ולהוציא דם, ונמצא דם על בשרה - תולה במכה. וכן כל כיוצא בזה").

השו"ע פסק כראשונים הנ"ל ולא כראב"ד: "אבל אם נמצא על בשרה - אינה תולה אא"כ יש לה מכה בגופה...". (סעי' יח). "ואם המכה בכתפה והכתם על יריכה במקום שא"א לבוא מהמכה - טמאה" (סעי' יא).

ובפת"ש (סקכ"ה) כתב בשם **הסד"ט**, דמה שכתב **הט"ז** (סקי"ד) - דאם נתעסקה ממש בידיה תולה אף אם נמצא על ידיה - לאו דוקא על ידיה, אלא אפילו נמצא בשאר חלקי גופה תולה (לעומת **הפת"ש** שהבין בדברי **הט"ז**, שזה דוקא אם נמצא על ידיה. אבל אם נמצא על גופה - אינה תולה, אע"פ שנמצא גם על ידיה). ואע"ג דקיי"ל דלא מחזיקים טומאה וטהרה ממקום למקום, שמה שמקילים משום שאינה יודעת אם נגעה או לא, והוי ס"ס - שמא לא נגעה, וא"כ שמא לא נתלכלכה. אבל הכא שאני, דיודעת כבר שידיה מלוכלכות בדם, דידיים עסקניות הן, ושמא נגעה בידיה בשאר מקומות בגוף (ולא אמרינן 'לא מחזיקים טומאה ממקום למקום' אלא כשאינה יודעת אם נגעה, או שנגעה ולא יודעת שנתלכלכו ידיה).

כתב **הש"ך** (סקכ"ג): "ותוך ג' ימים ראשונים של ספירת ז' נקיים לא תלין אפילו במכה" (ע"פ שיטתו ושיטת הרמ"א בסי' קצו. ויש חולקים).

כתב **הרמ"א** (בתשובה סי' צז, מובא ב**תוהשל"מ** אות כג): "דאשה שיש לה מכה, אך שנמצא עם הכתם מראה לבן וירוק - כיון דמראה לבן או ירוק מגופה אתי, גם האדום תלין דמגופה אתא, ולא תלין בדם מכתה". ועיין **בט"ז** (סקמ"א), ו**בנקה"כ** (שם) שכתבו לחלוק על הרמ"א ולהקל בזה.

ב. על חלוקה (סעי' יב) ועל חלוקה ובשרה

1. על חלוקה לבד למטה - כשיש לה במה לתלות (שוק של טבחים) - טהורה, דאם איתא דמגופא אתא, אף על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי.

2. על חלוקה ובשרה - אם יש לה במה לתלות - לדעת **הרשב"א, רמב"ם ורמב"ן** - טהורה. ולדעת **הרא"ה** - טמאה. וכתב **הב"ח** שאין להחמיר כרא"ה שהוא דעת יחיד. וכ"פ **השו"ע** (סעי' יא-יב).

3. על חלוקה לבד ונזדקרה (ומצאה למעלה מהחגור, ואינה יודעת דבר שתתלה בה) - **רשב"א** - טהורה, דאם איתא דמגופא אתא, אף על בשרה איבעי ליה לאשתכוחי, דכשמזדקרת - אין הדם נוטף אלא שותת ויורד. דעת **הרמב"ם** - טמאה, משום דכשנזדקרה הופך להיות דין למעלה מהחגור כדין למטה מהחגור, שלא תולים להקל אא"כ עברה בשוק של טבחים.

השו"ע פסק כרשב"א, **והב"ח** תמה על השו"ע שהקל כדעת הרשב"א שהוא דעת יחיד, ולכן כתב שנכון להחמיר. **הש"ך** (סקכ"ו) יישב את תמיהתו, שהרשב"א אינו דעת יחיד, ושכן גם דעת **הרמב"ן**, **המ"מ** ו'**ירוחם**, וא"כ סיעת הרשב"א רובא נינהו. ועוד, שבכתמים שומעים להקל.

שו"ע (סעי' טז): "אם יש לה מכה בצוארה ונמצא הכתם בחלוק, אפילו למטה מהחגור שאי אפשר ליגע שם מהמכה - אם פושטתו ומתכסה בו תולה במכתה, שאני אומר נתהפך ובא לו שם".

ג. תליה בבנה ובבעלה (סעיף יט)

משנה: "תולה בבנה ובבעלה".

וכתב **הרשב"א**: תולה בהם כשנתעסקו בכתמים, לפי שהם רגילים ליגע בה. עוד כתב - וכן במכה, כמו שאם יש לה מכה תולה בה, כך כשיש לבנה ולבעלה - תולה בהם (וכ"כ **הרמב"ם**, **סמ"ג** ו**סה"ת**).

כתב **הרמב"ן**: אם הם היו עסוקים בדם, ולא נמצא בהם דם - אינה תולה בהם. וכתב **הב"י**: "ומיהו אם היו עסוקים בדבר שדרכו לינתו, כגון שחיטה וכיוצא ב, פשיטא שאע"פ שלא נמצא בהם דם - תולה, שמא ניתו".

וכנ"ל פסק **בשו"ע**. והוסיף **הרמ"א**: "וה"ה אם שכבה במטה עם נשים שיש להם מכות בגופן - תולה בהן כמו בבנה ובבעלה".

וכתב **הש"ך** (סקל"ג): אם היה ידוע שהיה בהם דם, אע"פ שעכשו אין בהם דם - ה"ז תולה בהם.

א. באיזה בן תולה?

כתב **הערוה"ש** (סעי' עא) דדוקא בבן קטן. אך בבן גדול שאינו מקורב לה כ"כ - אינה תולה. וכ"כ **בטה"ב** (עמ' תכ) **ובבדה"ש** (סק"ק ריח).

ב. תליה במכת בנה ובעלה שנתרפא אך עשויה להתגלע

כבעין זה באשה, נפסק **בשו"ע** (סעי' יח): "אינה תולה אלא א"כ יש לה מכה בגופה... ואפילו נתרפאת, אם אפשר לה להתגלע ולהוציא דם ע"י חיכוך, תולה בה, ואע"פ שעכשו עלה עליה קרום ואינה מטפטפת".

ר"ש קלוגר - אינה תולה בבנה ובבעלה א"כ יש בהם מכה ממש. אך אם נתרפאה - לא תולה, לפי שיש שתי קולות: **א.** לומר שחזרה המכה ויצא ממנה דם, **ב.** לתלות שמהם בא הדם שעליה. וכולי האי לא תלינן (וכ"כ **הרש"ש**).

ובטה"ב (עמ' תיט) כתב לחלוק, שהרי פשט לשון הטושו"ע מורה שלא כך: "כשם שתולה בה, כך תולה בבנה ובבעלה" - משמע שדינה שוה לגמרי (וכן מפורש **במהר"ם מרוטנבורג**, **סה"ת ומרדכי**). וכך סתם **החת"ס** (**בפתי"ש** סקל"ב), **בשבט הלוי**, **ובבדה"ש** (סקר"כ).

ג. כתב **הסד"ט** (**בפתי"ש** סקל"ב), אם היו עסוקים בדבר שדרכו לינתו, אין תולין אלא כשנמצא גם על חלוקה. אבל כשנמצא על בשרה בלבד - לא, דלא עדיף מעברה בשוק של טבחים.

ד. כתמים בבגדי האב או הבן - האם יש לחוש שבאו מהאשה?

שו"ת פנים מאירות, **חכמ"א**, **ועוד** - לא מציינו בכל הש"ס והפוסקים שיש לחוש לבגדי האיש, אלא רק לבגדי האשה, דכיון שנמצא בבגדו ולא בבגדה - מסתמא מעלמא אתי ולא מגופה.

לבוש, **בית מאיר**, **ועוד** - חולקים, דמאי שנא בגד בעלה מסדין שהיא מציעה תחתיה או שמתכסה בו, שאם נמצא שם כתם טמאה!?

בדה"ש (סק"ט) הביא את שתי הדיעות וסיים: "ונראה להחמיר בזה".

ובשבט הלוי (עמ' קסא) כתב, שלענין הלכה אם נראה ממש דם - יש להחמיר.

ובשו"ת שאלת יעקב כתב שלענין הלכה יש להקל, ושכן הורה לו חמיו **המהר"ם שיק**, ובצירוף דעת **הרי"ף** וסייעתו שאין דין כתמים בזה"ז.

ובטה"ב (עמ' תל) הקל: "ומ"מ מאחר שרבו האחרונים שפסקו להקל כדברי הפנים מאירות וסייעתו, נראה שכן עיקר להקל. ובכתמים שומעים להקל".

ד. ספק תליה (סעיף כב)

גמרא (נח, ב): ספק עברה בשוק של טבחים או אם ישבה בצד המתעסקים בכתמים - אינה תולה בהם.

רשב"א: במה דברים אמורים? בעיר שהטבחים או המתעסקים יושבים במקום ידוע. אבל עיר ששוחטים ברחובות... אפשר ששחטו במקום שעברה ולא אדעתא. **השו"ע** פסק כרשב"א.

ה. נתעסקה באדום ונמצא עליה כתם שחור/ תולה מין בכמה מינים

(סעיפים כג-כד)

גמרא (נדה נט, א): "אמר רבא: נמצא עליה מין אחד - תולה בו כמה מינין. מיתיבי: נתעסקה באדום - אין תולה בו שחור! נתעסקה שאני. איכא דאמרי, אמר רבא: נתעסקה במין אחד - תולה בו כמה מינין. מיתיבי: נתעסקה באדום - אין תולה בו שחור! כי קאמר רבא - דאתעסקה בתרנגולת, דאית בה כמה מיני דמא".

היוצא מכאן:

ללישנא קמא - דוקא כשנתעסקה - לא תולה, אבל אם ידוע שלא נתעסקה - תולה באדום גם שחור. ואם נמצא עליה מין אחד (כשלא נתעסקה) - תולה בו כמה מינים (כי היכי דניתז עליה האי מין בלא ידוע, כך היה עליה מין אחרינא ולא ידעה).

ללישנא בתרא - נתעסקה באדום אין תולה בו שחור. וכן אם נתעסקה במין אחד, אין תולים בו כמה מינים, אא"כ הוא בכגון תרנגולת שיש בה כמה מיני דמים.

להלכה:

הר"ח, רמב"ם, רמב"ן ורא"ש - לא הזכירו את לישנא קמא, כי סברו שלישנא בתרא עיקר (ולכן אין תולה אדום בשחור גם אם לא התעסקה. והטעם - כתב **הרא"ש**, שאם תתיר אז כל אשה שיש לה לכלוך על חלוקה לא תטמא, שתאמר: כשם שהלכלוך הזה בא בלא ידיעתי, כל הכתם בא מעלמא ולא מדעת).

ראב"ד ורשב"א - סוברים ששתי הלישנות הן לד"ה, ולא גורסים ביניהם 'איכא דאמרי' (ולכן הם פוסקים שאם לא נתעסקה - תולה אדום בשחור).

ב"י - 'ומאחר שר"ח והרמב"ם מסכימים דאין הלכה כלי"ק דרבא, וכן נראה שהוא דעת הרא"ש, משמע לי דהכא נקטינן, ודלא כהרשב"א והראב"ד". וכ"פ **בשו"ע**.

אולם, אדום באדום ושחור בשחור - אפילו אינו ניכר ממש שדומה לו - תולה בו. והראיה מהגמרא: "תנינן להא דת"ר: מעשה שתלה ר"מ בקילור אדום... ורבי בשרף שקמה". ולא קאמר בגמרא שהקיפוס לכתם לראות אם דומים לו. וסתם קילור אדום אינו אדום הרבה, שהרי הדבר האדום מעורב עם דברים אחרים שאינם אדומים. וכ"פ **הרשב"א, ר"י**.

וכ"פ **השו"ע** (סעי' כג-כד): "נתעסקה בדבר אדום ונמצא עליה כתם שחור או איפכא, אין תולין בו... אבל אדום באדום ושחור בשחור, אפילו אם אינו ניכר ממש שדומה לו, תולה בו... נתעסקה בתרנגולת, תולה בו אדום ושחור וכרכומי, לפי שדם שחיטתה אדום, ודם איבריה שחור, ודם בני מעיה כרכומי".

ו. שתי נשים שנתעסקו בציפור אחד (סעיף כה)

ברייתא (נח, ב): "שתי נשים שנתעסקו בציפור אחד שאין בו דם אלא כסלע, ונמצא על כל אחת מהן כסלע - שתיהן טמאות". וכ"פ **השו"ע**.

ש"ך (בנקה"כ), **ב"ח** - הואיל ושתיהן באין לשאול כאחת. אבל אחת אחת - שתיהן טהורות.

ט"ז - חולק, ומטמא את שתיהן, אפילו באות זו אחר זו.

ז. נתעסקה בדם כגריס, ונמצא עליה כגריס ועוד עד שני גריסין (סעיף כו)

גמרא (נדה נט, א): "בעי רבי ירמיה: נתעסקה בכגריס, ונמצא עליה בכגריס ועוד מהו? ... ת"ש: נתעסקה... במועט - אין תולה בו מרובה. היכי דמי? לאו כי האי גוונא? לא, כגון דנתעסקה בכגריס, ונמצא עליה שני גריסין ועוד. אי הכי, מאי למימרא? מהו דתימא: שקול כגריס צפור - שדי בי מצעי, זיל הכא, ליכא שיעורא, זיל הכא - ליכא שיעורא, קמ"ל".

כתבו **הרא"ש והטור** - מכיון שלא פשטו את דעת ר' ירמיה - אזלינן לחומרא כפשט הברייתא "במועט - אין תולין בו מרובה". ואע"ג שהגמרא דחתה זאת, זה דיחויא דחיקא, דמילתא דפשיטא דכך הוא.

הרמב"ם והרשב"א - פשטו להקל (היא תולה גריס אחד בדם שנתעסקה בו, וגריס שני במאכולת). **השו"ע** פסק כרמב"ם ורשב"א, **והרמ"א** הביא את דעת החולקים, אך סיים: "ומי"מ נראה דיש לסמוך אמקילין, דבכתמים שומעין להקל".
אם יש בכתם יותר משני גריסין - טמאה לכו"ע. וכ"פ **השו"ע**.

נתעסקה בפחות מגריס ונמצא עליה כגריס ועוד

טור ורא"ש - טמאה (ק"ו מהמקרה לעיל שנתעסקה בכגריס ונמצא עליה כגריס ועוד).
רשב"א - טהורה (דכשם שבדין לעיל אמרינן דתולין גריס במאכולת, וגריס בדם שנתעסקה בו - ה"ה הכא - "שאיני אומר שכתם זה הוא מעסק הכתמים, וכבר היה שם דם ממאכולת להצטרף עד כגריס").
השו"ע פסק כרשב"א (סעי' כז).

נתעסקה בפחות מגריס ונמצא עליה שני גריסין

רמב"ן (לגירסת הב"י) - טהורה (והב"י תלה דין זה גם ב**רשב"א**). וכן מובאת גירסה זו גם ב**טור**.
וכ"פ **השו"ע** (סעי' כז) להלכה. אך **הרמ"א** הגיה עליו וכתב: "ויש מחמירין ומטמאין".
וכ"פ **הש"ך** (סקל"ז), **והט"ז** (סקי"ח), **והמעדני מלך והב"ח** - דאם נתעסקה בפחות מגריס ונמצא עליה שני גריסין - טמאה.
(ואילו גירסת הרמב"ן היתה: 'אם נתעסקה בכגריס... טהורה', ולא כגירסת הב"י - 'נתעסקה בפחות מגריס...').
בבד"ש (סקרס"ב) כתב שלדינא קיי"ל בזה שטמאה. וכן ב**טה"ב** (עמ' תמג) כתב שטוב להחמיר, אלא שכתב שבשעת הצורך, כיון שיושבו דברי השו"ע (הכו"פ ניסה ליישב בדוחק את דברי השו"ע) - אפשר להקל כמותו.

אם אינה יודעת את שיעור הדם שנתעסקה בו

כתבו **הראב"ד והרשב"א** שתולה בו כל כתם שיהיה, משום שכתמים דרבנן ואזלינן לקולא. וכ"פ **הרמ"א** (סעי' כז).
(ובטה"ב (עמ' תמב) כתב שאע"פ שלכאורה יש כאן ס"ס להחמיר - שמא מגופה בא, ואת"ל ממה שנתעסקה - שמא לא היה בו שיעור כ"כ גדול. ואעפ"כ אזלינן לקולא, דכיון שיש לה חזקת טהרה, אין לנו להחמיר בכתמים דרבנן. ועוד, שיש לצרף דעת הפוסקים דס"ס להחמיר בדרבנן - אזלינן לקולא).

מצאה על חלוקה כשני גריסין וכינה רצוצה בה (סעי' כח)

גמרא (שם): "איתמר: נמצא עליה כגריס ועוד, ואותו עוד - רצופה בו מאכולת, ר' חנינא אומר - טמאה, ר' ינאי אומר - טהורה".
רמב"ם - כר' חנינא. **רא"ש, רמב"ן ורשב"א** - כר' ינאי (בדרבנן הלך אחר המיקל, וכ"ש בכתמים).
השו"ע: "האשה שמצאה על חלוקה כשני גריסין וכינה מעוכה בו - טהורה, שהגריס הא' ודאי מכינה המעוכה בו, והגריס השני אנו תולין אותו בכינה אחרת, כיון שאין בו כגריס ועוד".

ח. העברת סממנים (סעיפים ל-לא)

א. תליית כתם בזמן הזה

יא - שעכשיו אין תולים בשום דבר, שאין אנו תולין אלא בדומה לו, וכיון שכיום אין אנו בקיאים במראות - אין תולין.
יב, **יג**, **יד** - גם עכשיו תולין, ותולה מן הסתם א"כ ברור שאינו דומה, שהכתמים דרבנן ואמרו בהם להקל.
טו (סעי' ל) פסק כראשונים הנ"ל: "אינה צריכה להקיא (פי' ענין הקפה הוא לדמות דבר לדבר) הכתם לדבר שהיא תולה בו, אלא תולה מן הסתם עד שתדע שזה שחור וזה אדום". וכ"פ **יז**.

ב. העברת סממנים (כשנסתפקה אם זה דם או צבע) - סעי' לא

משנה (נדה סא, ב): "שבעה סמנין מעבירין על הכתם: רוק תפל, ומי גריסין, ומי רגלים, ונתר, ובורית, קמוניא, ואשלג, הטבילו ועשה על גביו טהרות, העביר עליו שבעה סמנין ולא עבר - הרי זה צבע, הטהרות טהורות ואינו צריך להטביל. עבר או שדיחה - הרי זה כתם, והטהרות טמאות, וצריך להטביל... וצריך לכסכס שלש פעמים לכל אחד ואחד. העבירן שלא כסדרן, או שהעביר שבעה סמנין כאחת - לא עשה ולא כלום".
רמב"ם והרשב"א הבינו שדין בדיקת סמנין נאמר גם לבעלה, ולכן העביר סמנים - טהורה.
הרמב"ן הבין שדין הסמנין נאמר רק לגבי טהרות, ולכן גם אם העביר - טמאה.
השו"ע פסק דין בדיקת סמנין גם בזה"ז גם לבעלה (כרמב"ם ורשב"א).

אם לא בדקה בסמנין:

לרשב"א וראב"ד - טמאה.

בדעת **הרמב"ם** נחלקו:

ראב"ד ורשב"א - הבינו שמספק טהורה.

מ"מ וב"י - הבינו שגם לרמב"ם טמאה מספק (ולדעתם לכו"ע אם לא מעבירה טמאה מספק).

ב"י - "וקצת משמותם לא נתברר לנו עכשיו מה הם. הלכך לדידן, נפל העברת ז' סממנים בבירא".

וכ"כ **בשו"ע**: "ועכשיו אין לנו העברת שבעה סמנים, מפני שאין אנו בקיאים בקצת משמותם".

הלבוש הבין מלשון השו"ע שבימינו היא טמאה מספק.

ובתוהשל"מ (סק"ל) כתב: "דעכשיו כיון שא"א בבדיקה, יש להקל בספק אם הוא צבע או דם. אכן הלבוש כתב דיש להחמיר מספק. וצ"ל דהוי כספק חסרון ידיעה".

בטה"ב (עמ' תלג-תלה) כתב להקל בספק אם זה דם או צבע.

ובבדה"ש (ס"ק רעו) כתב להחמיר בספק.

עד בדוק, שאינו בדוק - תחת הכר, בקופסא, וכו' (סעיפים לג-לח)

א. בדקה בעד בדוק

הגדרת עד בדוק ועד אינו בדוק (סעי' לח):

תוס' ורמב"ן: עד בדוק - עד שבדקו אותו עכשיו ונמצא נקי, ולא זז מידיה עד שבדקה איתו.

עד שאינו בדוק - עד שהיה בדוק, ובשעת הבדיקה לא בדקה את העד שנית.

רשב"א: עד בדוק - עד שבדקה אותו בעבר ונמצא נקי - לעולם הוא בחזקת בדוק, עד שתדע שיצאו מחזקתן, שאין תולין.

עד שאינו בדוק - כל שנטלתו ממקום מוצנע, שדרך של נשים להצניעו, ואין מוליכות בשוק, ולא מתעסקות בהם בכתמים על הרוב.

אבל אם קינחה בעד שלא נבדק מעולם - ליכא מאן דמטמא, ואפילו משום כתם (כגון שלקחה חלוק מהשוק, או שקינחה בעד המזדמן לה בבית).

השו"ע פסק כרשב"א.

ובטה"ב (עמ' תמט) כתב: "ומ"מ אם יש צירוף נוסף להקל, יש לסמוך על דברי התוס' והרמב"ן.

א. עד שטחתו בירכה (סעי' לה)

גמרא (יד, א): "בדקה בעד הבדוק לה וטחתו בירכה, ולמחר מצאה עליה דם - אמר רב: טמאה נדה..."

פירש"י: 'מצאה עליה דם' - על ירכה (רשב"א פירש לפירושו שנמצא גם על העד וגם על ירכה). ר"ח גרס: 'מצאה עליו דם' - על העד.

וכתבו **רשב"א, ראב"ד ורמב"ן** - ודוקא כשנמצא יותר מגריס דנפקא ליה מדין מאכולת. אבל פחות מגריס תלינן במאכולת. וכ"ז דוקא כשהכתם עגול, אבל משוך - רגלים לדבר דדם קינוח הוא וטמאה בכל דהו.

טור בשם רא"ש, רמב"ם - אפילו בפחות מגריס טמאה, דהואיל ובדקה בו, רגלים לדבר (ולרש"י יש לומר, שהיתה מאכולת על ירכה, ונתמעכה בהטחה שהטיחה על הירך).

השו"ע כתב דעת הראשונים הנ"ל בסתם, ודעת הרמב"ם כ"י"א. **הב"ח** (הביאו הש"ך סקמ"ג) פסק כ"י"א.

ובטה"ב (עמ' תנד) כתב: "ולדינא, אף שהב"ח פסק כרמב"ם להחמיר, והובא כן בש"ך ובתוהש"ל, אנו אין לנו אלא דעת מרן שקבלנו הוראותיו, וכן דעת הרמ"א. ומה גם בכתמים דרבנן".

ובבדה"ש (סקשכ"ד) כתב: "ולדינא, כתבו האחרונים (ש"ך, ב"ח, תוהש"ל) להחמיר, ולהשוות העגול להמשוך. ולכן אין להקל אף בעגול, רק כשנמצא על הירך, והעד לפנינו והוא נקי"י (י"ל שהוא על הירך מבחוץ, שאם נמצא מבפנים - לרמב"ם (וכן פסק הש"ך) על בשרה בכל שהוא טמאה!).

ב. הניחתו בקופסה (סעי' לג)

כתב **הטור**: "בדקה עצמה בעד הבדוק לה... או שהניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם - אפילו כל שהוא טמאה, בין אם הוא עגול או משוך, ואפילו מאכולת רצוצה בו". וכ"פ **השו"ע**.

ג. נתנו תחת הכר והכסת (סעי' לד)

משנה (נדה נח, ב): "עד שהוא נתון תחת הכר ונמצא עליו דם, עגול - טהור, משוך - טמא, דברי ר"א ברבי צדוק".

ובגמרא: "א"ר יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי אליעזר".

ובתוספתא איתא: "אם עגול - טהור, שהוא דם מאכולת. אם משוך - טמא, שהוא דם קינוח".

רא"ש וראב"ד - משוך טמא אפילו בכל שהוא. עגול - עד כגריס ועוד - טהורה (דאיכא למימר דמאכולת נתמעכה שם). וכ"פ **הרמב"ם** (אע"פ שבטחתו בירכה פסק שטמאה בכל מקרה).

וכ"פ **השו"ע** - שמשוך טמא בכל דהוא, ועגול טהור עד כגריס ועוד.

והוסיף **הרמ"א** (ע"פ הב"י): "וה"ה אם הוא יותר מכגריס ויש מקום לתלות בו".

וכתב **הש"ך** (סקמ"ב) - הטעם דמחלקים בין משוך לעגול, הוא משום שבדקה עצמה, ואם הוא משוך - רגלים לדבר שממנה בא הדם. אבל בסתם כתמים אין הבדל בין עגול למשוך - ולעולם פחות מכגריס טהורה.

עוד כתב **הש"ך** (סקמ"ג), דדין זה לא דמי לבדקה עצמה וטחתו בירכה, דהכא המאכולת מצויה, משא"כ בירכה.

וכתב **הט"ז** (סקכ"א) ע"פ דברי הרמ"א, שאם יש מקום לתלות - תולים. א"כ, אשה שיש לה טחורים, ורגיל שיוצא לה משם דם, וכשבדקה עצמה, אפילו בעד בדוק, ונגעה ג"כ שם - תולה בזה שלא בשעת וסתה (הטעם: משום שיש לה חזקת טהרה, ואין כאן ספק דאורייתא - לא הרגישה, לכן מקילים).

ד. עיקר דין בדיקה בעד בדוק (סעי' לה)

משנה (נדה יד, א): "נמצא על שלו - טמאין וחייבין קרבן. נמצא על שלה, אותיות - טמאין וחייבין בקרבן, נמצא על שלה לאחר זמן - טמאין מספק, ופטורין מן הקרבן".

גמרא: "וניחוש דלמא דם מאכולת הוא! אמר רבי זירא: אותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת, ואיכא דאמרי: דחוק הוא אצל מאכולת. מאי בינייהו? איכא בינייהו - דאשתכח מאכולת רצופה. להך לישנא דאמר בדוק הוא - הא מעלמא אתאי, להך לישנא דאמר דחוק הוא - אימא שמש רצפה".

ופסק הרשב"א - כמ"ד בדוק הוא אצל מאכולת. ולפיכך, אם נמצאת מאכולת רצופה - טמאה. וכ"פ השו"ע: "האשה שבדקה עצמה בעד הבדוק לה, ונמצא עליו אפילו טיפה כחרדל, בין עגול בין משוך, טמאה. ולא עוד, אלא אפילו נמצא על הכתם מאכולת מעוכה - טמאה". והסביר ה"ט"ז (סק"כ) הטעם, שאותו מקום בדוק הוא אצל מאכולת. וא"כ, חמור דין העד מחלוק. שעל העד הבדוק - אין תולין במאכולת (אפילו בפחות מכגריס ועוד), ועל חלוקה - תולין בפחות מכגריס ועוד.

ב. בדקה בעד שאינו בדוק

א. והניחתו בקופסא (סעי' לו)

בריינתא (נדה יד, א): "בדקה בעד שאינו בדוק לה והניחתו בקופסא, ולמחר מצאה עליו דם: א"ר יוסף: כל ימיו של ר' חייא טימא (משום נדה), ולעת זקנתו טיהר (משום נדה, אך טימא משום כתם)... רבי אומר: טמאה משום נדה, ורבי חייא אמר: טמאה משום כתם". ואמרינן שם בגמרא, דלד"ה אינה טמאה אלא בכגריס ועוד, אבל בפחות מכאן תלינן בדם מאכולת.

עוד שם בגמרא: אמרינן דר' יוסי ור' מאיר דפליגי (האשה שהיא עושה צרכיה וראתה דם: ר"מ אומר - אם עומדת טמאה, יושבת - טהורה. ור' יוסי אומר - בין כך ובין כך טהורה") במחלוקת דר' חייא ורבי פליגי. דר"מ כרבי סבירא ליה, ור' יוסי כר' חייא סבירא ליה (הר"ח כותב שבמחלוקת שלנו - ר' יוסי מטהר משום דם, אך מטמא משום כתם. והר"ה כותב, שר' יוסי, במקרה שלנו מטהר לגמרי - ולא כר' חייא שמתמא משום כתם).

הר"ח פסק כר' יוסי ור' חייא שטמאה משום כתם (וגם הש"ך מסביר, שר' יוסי שאומר טהורה, הכוונה טהורה משום דם, אך משום כתם טמאה).

הרמב"ם והראב"ד פסקו כרבי (שטמאה משום נדה), ובפחות מכגריס - טהורה (למרות שפסקו כר' יוסי במי-רגלים).

הר"ה, רמב"ן ורשב"א פסקו הלכה כר' יוסי (שטהורה אפילו ביותר מכגריס ועוד, כיון שעד זה אינו בדוק, ואע"פ שבדקה עצמה בו - מספק לא נטמאת). אך למעשה כתבו להחמיר.

השו"ע פסק כרבי (שביותר מכגריס ועוד - טמאה).

והרמ"א כתב (ע"פ הריטב"א שהביא הבי"י), שכ"ז מדבר בעד בינוני (פירוש: עד שאינו בדוק. ט"ז בשם תוה"ב). אבל בעד שחזקתו מלוכלך (כגון, שלקחה אותו ממקום שדמים מצויים, וכדו') - טהורה, אפילו נמצא כתם יותר מכגריס ועוד.

ב. טחתו בירכה (סעי' לז)

רש"י (יד, א): כתב על המקרה הנ"ל בעד בדוק, שדוקא בעד בדוק שטחתו בירכה יש להחמיר. אבל בעד שאינו בדוק: "להכי לא נקט הכא טחתו בירכה, דא"כ הוה להו תרי ספיקי לקולא: חדא - דלמא לאו מן העד הוטח על ירכה. ואפילו את"ל מן העד אתא, דלמא כיון דאינו בדוק מקמי הכי הוה".

וכ"כ השו"ע, שאפילו נמצא כגריס ועוד - טהורה.

והרמ"א הוסיף: "וכל שכן אם הניחתו אחר הבדיקה במקום שיש לתלות הכתם דטהור, אפילו ביותר מכגריס. אבל הניחתו במקום שאין דם שכיח, טמאה, אם הוא יותר מכגריס".

הש"ך (סקמ"ה) האריך להשיג על דין זה, ובעיקר בגלל שאין זה ס"ס, אלא ספק אחד - שמא מיד מהמקור בא על העד. וא"כ, הוי ספיקא דאורייתא וטמאה.

ובתוהשל"מ (אות לז) דחה דבריו, וכתב ששפיר זה נקרא ס"ס כיון שיש בו צדדים להקל.

ובשבט הלוי כתב ג"כ לדחות קושיית הש"ך. אך סיים שלמעשה לא מקל בזה בכתם עם דם ממש, כ"ש כשהוא טרי, כי אפשר שלא הקלו אלא רק בבתים מלוכלכים, משא"כ בבתים שלנו שהם נקיים למדי.

ובטה"ב (עמ' תנב-תנד) כתב להקל בזה: "ואף במשוך נ"ל להקל, וכדעת מרן שקבלנו הוראותיו, שלא חילק בזה בין משוך לעגול, ושלא כמקצת האחרונים שכתבו לחלק בזה".

ובבדה"ש (סי"ק שמה) כתב, שלדינא כתבו האחרונים (תוהשל"מ, גר"ז, גר"א) לסמוך על דעת השו"ע להקל בזה, בפרט בגלל שעיקר הטומאה בעד שאינו בדוק היא מדרבנן לדעת רוה"פ (ע"ע ס"ק שכח המח' הנ"ל).

ג. בדיקה בעד שאינו בדוק ומצאה בו כגריס ועוד - האם טמאה

מדאורייתא או מדרבנן?

רמב"ם (פ"ד, ה"ט): "בדיקה עצמה בעד שאינו בדוק לה... ה"ז נדה" (דאורייתא).
רא"ש: הטור כתב בשמו: "וכ"כ א"א הרא"ש ז"ל, שדינו כשאר כתם" (מדרבנן). וכ"כ **הבדה"ש** (ס"ק שכח) בשם **הראב"ד**, ר' ירוחם **והאשכול**.
והגר"ז (מובא בבדה"ש שם) כתב, שדעת **השו"ע** כרא"ש - שטמאה מדרבנן.

ד. כתם שנמצא בחלוק (סעיף לט)

כתב **הרשב"א**: "חלוק זה שדברו חכמים בכ"מ - חלוק הבדוק הוא. אבל חלוק שאינו בדוק, או שלקחתו מן השוק, **ואינה** (ע"פ הגהות והערות) יודעת ממי לקחתו - אין חוששין לו משום כתמים, שאני אומר: 'כבר היה כתם זה', שהכתמים מדבריהם והולכין בהם להקל".
וכ"פ **השו"ע**: "אין האשה טמאה משום כתם שמצאה בחלוקה, אלא אם כן היה בדוק לה קודם שלבשתו. אבל אם אינו בדוק קודם שלבשתו, ולבשתה בלא בדיקה ומצאה בו כתם - טהורה".
טה"ב: כיבוס בזמנינו מסיר כל כתם שבבגד, והרי היא בחזקת נקי מכתמים.

תליה באשה אחרת (סעיפים מ-סוף הסימן)

א. גמרא (נח, א): "תניא: בדיקה חלוקה והשאילתו לחברתה... לענין טומאה - היא טהורה, וחברתה טמאה".

וכ"פ **השו"ע** (סעי' מ): "בדיקה חלוקה ופשטתו ומצאה טהורה, והשאילה לחברתה, ולבשה, ומצאה בו כתם - הראשונה טהורה והשניה טמאה".

והקשו האחרונים: "בדיקה ראשונה למה לי, כיון שמצאה טהורה אחר ההפשטה"?

הדרישה: הניח בצ"ע, אמנם **בפרישה** פירש ש"מצאה טהורה" שנאמר לאחר שפשטתו, קאי על האשה ולא על החלוק. ולמרות שלא בדיקה את החלוק, תולין את הכתם בשניה, כיון שבשעה שלבשה אותו היה טהור, ובשעת ההפשטה בדיקה את עצמה ומצאה טהורה, וא"כ נעמידה בחזקת טהרה.

הב"ח תירץ: שהשו"ע התכוון שנדייק, שאם לא בדיקה אחר ההפשטה, והשאלתו לחברה, ומצאה בו כתם, לא מהני לה שבדיקה קודם ללבישה, וגם הראשונה טמאה (והקשה **הט"ז** שזה פשוט!).

והט"ז (סק"ל) הסביר שהבדיקה הראשונה הכרחית, משום שדוקא כשהיא בודקת את החלוק לפני לבישתה, הבדיקה שלאחר שפשטה את החלוק נעשית בכוונה לבדוק אם החלוק נקי. אבל אם לא בדיקה את החלוק לפני שלבשה אותו, הבדיקה לאחר שפשטה אותו היא בדרך מקרה והעברה בעלמא - דכל מילתא דלא רמיא עליה איניש, לאו אדעתא. זאת כיון שאם לא בדיקה לפני, אז אין נ"מ בבדיקה אחרי. שגם אם תמצא כתם בבדיקה, היא יכולה להעמיד שזה היה שם לפני כן. וא"כ, במקרה כזה, אף השניה תהיה טהורה, דאמרינן שהכתם היה בחלוק מלפני כן והיא לא ראתה אותו, כיון שהבדיקה לא היתה מכוונת.

ב. משנה (נט, ב): "השאילה חלוקה לנכרית או לנדה - ה"ז תולה בה".

ובגמרא: "אמר רב: בנכרית הרואה ממאי? דומיא דנדה - מה נדה דקא חזיא, אף נכרית דקא חזיא".

ופירשו **הרשב"א** ו**רמב"ן**: הכוונה בנכרית - שהגיע זמנה לראות, אע"פ שאינה רואה בימי השאלת החלוק (דאם מדובר בנכרית הרואה עכשיו, בעת מסירת החלוק, מאי שנא ממאי דקתני 'או לנדה'?).

הרמב"ם: לפי **המ"מ** - כרשב"א ו**רמב"ן**. לפי **הב"י** - מדובר בנכרית הרואה עכשיו.

השו"ע פסק כרשב"א ו**רמב"ן**.

וכתב **הרשב"א** שמדובר פה שלבשה חלוק הבדוק לה, ופשטתו והשאילתו לאחת מהן, ואח"כ כשקבלה את הבגד בחזרה נמצא בו כתם - תולה בהן, והיא טהורה.

והרמב"ם כתב שה"ה אם בדקה את הבגד לפני שהשאלה אותו, השאלה, ולבשה את הבגד קודם בדיקה ורק לאחר מכן מצאה בו כתם - תולה בהן.

השו"ע (סעי' מא) פסק את שני המקרים הנ"ל של הרשב"א ושל הרמב"ם.

והסביר **הש"ך** (סקמ"ח) הטעם דתולין בהן - משום שתולין הקלקלה במקולקלת.

עוד כתב **השו"ע**, שאפילו אם היא בספירת ז' נקיים תולה בהן. אך **הרמ"א** כתב (לשיטתו בסי' קצו) דבגי ימים ראשונים של ז' נקיים אין מקילים בכתמים לתלות בדבר אחר [כתב **הש"ך** (סקנ"ב) שאם הכתם פחות מכגריס - היא יכולה לתלות בכינה אפילו בגי ימים ראשונים].

ג. **ברייתא** (ס, א): "ת"ר: תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה, ובסופרת שבעה שלא טבלה. לפיכך היא - מתוקנת, וחברתה - מקולקלת, דברי רשב"ג (ואע"פ שבכך מקלקלת אותה יותר). רבי אומר: אינה תולה, לפיכך שתייהן מקולקלות (דמאי חזית דמקלקלת להך טפי מהד?); ושון שתולה בשומרת יום כנגד יום בראשון שלה, וביושבת על דם טוהר, ובבתולה שדמיה טהורין".

הרשב"א, **רמב"ן**, **ראב"ד**, **רא"ש** ו**טור** - פסקו כרשב"ג להקל בכתמים.

הרמב"ם (פ"ט, הכ"ט) - פסק כרבי, שהלכה כרבי מחביריו.

השו"ע (סעי' מב) פסק כרוב הראשונים: "השאלתו לקטנה, שלא ראתה מעולם, ולבשתו קטנה זו לאחר שנבעלה קודם שחיתה המכה... או שהשאלתו ליושבת על דם טוהר - תולה בהן, ואפילו בזמן הזה. וכן אם השאלתו לסופרת ז' שלא טבלה - תולה בה, ובעלת החלוק טהורה, וחברתה ששאלתו מקולקלת".

ודקדק **רעק"א** - דדוקא בתוך ספירתה תולה בה. אבל אם שלמו ספירת ז' נקיים, אף דלא טבלה - אין תולין בה.

אולם, **הלבוש** סתם בפשטות, דאף בשלמו ימי ספירתה תולין בה, כל זמן שלא טבלה.

ובטה"ב (סי' ח, לד) סתם כרעק"א. וכ"כ **בבד"ש** (סי"ק שצא).

ד. דין יושבת על דם טוהר כיום (פי': ל"ג ימי שאחר ז' ימי הטומאה של היולדת זכר, וס"ו ימים ליולדת נקבה)

כתב **הראב"ד** - שגם כיום תולין ביושבת על דם טוהר (שאם החמירו בנות ישראל על עצמן שלא לבעול על דם טוהר [וא"כ עכשיו שתולין בה היא מתקלקלת ע"י כד], לגבי נפשיהו החמירו, אבל לא להציל את חברתה מספק כתמים, שלא יהיו שתייהן מקולקלות - אדינייהו מוקמינן להו, והיא מקולקלת וחברתה מתוקנת). וכ"כ ר' **ירוחם** ושכן דעת **הרמב"ם**.

הרמב"ן כתב - שבזמן הזה אינה תולה ביושבת על דם טוהר.

השו"ע (סקמ"ב) פסק כראב"ד: "או שהשאלתו ליושבת על דם טוהר - תולה בהן, ואפילו בזמן הזה".

ד. תלית כתם באשה שיש לה כתם (סעי' מג)

גמרא (ס, א): "בעא מיניה ר' יוחנן מרבי יהודה בר ליואי: מהו לתלות כתם בכתם? (פירש"י: "השאלה חלוקה לבעלת הכתם ואח"כ לבשתה היא - מהו שתתלה בראשונה להיות היא טהורה)... א"ל: אין תולין. מה טעם? לפי שאין תולין".

והסביר **הרשב"א** הטעם - לפי שבעלת הכתם אינה יודעת בבירור שממנה בא.

וכ"פ **השו"ע**: "...אין תולות זו בזו ולא זו בזו, ושתייהן צריכות לחוש".

וכתב **בטה"ב** (עמ' תסב), שמטעם זה מוכח, שאם ודאי לה שיצא הכתם מגופה (או שראתה ע"י עד הבדוק - **שבט הלוי**) - שפיר יכולה חברתה לתלות בה הכתם.

ב. תליית האשה בעצמה (סעיף מד)

טור בשם רא"ש ורשב"א: "ופעמים שתולה בעצמה, כגון: שלבשה חלוק בימי נדתה ולא בדקתו, ולבשתו בימי טהרתה - תולה אותו, שמימי נידותה הוא".

ב"י: "ודברים פשוטים הם בעיני, דלמה לא תתלה בעצמה כשם שתולה בחברתה?". וכ"פ **בשו"ע**.

וכ"פ (בסעי' מה) גבי תליה בעצמה מהימים שטרם עיבורה לימי עיבורה, וכן בזקנה ומניקה.

והש"ך (סקנ"א) כתב, שבשבעה נקיים, תולה בימים שקודם נדתה רק לאחר ג' ימים ראשונים.

ובבדה"ש (סקת"י) הוסיף, שאשה שמצאה כתם בבגד שלבשה עכשיו, וגם לבשתו לפני זמן מה בימי טהרתה - אינה תולה לומר שהכתם בא בזמן לבישה הראשון, ולא תתקלקל עכשיו.

ג. חלוק שלבשה בימי נידותה ונתכבס, וחזרה ולבשתו בזמן שהיא טהורה

ומצאה כתם (סעיף מו)

משנה (נדה נו, א): "...וכן כתם שנמצא בחלוק - מטמא למפרע, עד שיאמר בדקתי את החלוק הזה ולא היה בו כתם או עד שעת הכבוס".

גמרא (נו, ב): "דתניא א"ר מאיר... ומפני מה אמרו כתם שנמצא בחלוק מטמא למפרע, עד שיאמר בדקתי את החלוק ולא היה בו כתם, או עד שעת הכבוס - מפני שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כבוסיהן, ואם לא בדקו - הפסידו למפרע. ר' אחא אמר: תחזור ותכבסנו, אם נדחה מראיתו - בידוע שלאחר כבוס, ואם לאו - בידוע שלפני הכבוס. **רבי אומר**: אינו דומה כתם שלאחר הכבוס לכתם שלפני הכבוס, שזה מקדיר (נכנס לתוך הבגד) וזה מגליד (אינו נכנס בבגד).

רשב"א: כיון שכתמים דרבנן הולכים בו להקל. ולכן אם נתכבס ע"י גויה (אפילו אינה לפנינו) או ע"י ישראלית שאומרת שלא בדקה - תולה שמתחילה היה (כר"מ). אך אם אפשר לבדוק החלוק אם מקדיר או מגליד - חוששין לבדוק (כר"ב). ואם נתכבס ע"י ישראלית, והיא איננה לפנינו שנוכל לשאול אותה - חזקה שהיא בדקה, ואין תולין.

רמב"ם: כר"מ.

ראב"ד ורמב"ן: כרבי, שצריך בדיקה אם מקדיר או מגליד. ולדבריו, אם אינה בקיאה בכך - מחמירים (שמיעוט ההכרה אינו ספק, ולכן אין להקל כאן בדברנן). וכתב **הרשב"א**, שיתכן שדבריהם זה רק כשאפשר לבדוק. ויש לחוש לדבריהם.

להלכה - שו"ע (ע"פ הש"ך סקס"א) כרשב"א וכראב"ד.

א. אם החלוק בפנינו (סוף הסעיף) - בודקת אם מקדיר או מגליד, ואם אינה בקיאה בכך - יש להחמיר (ע"פ הראב"ד).

ב. אם החלוק אינו בפנינו - 1. נתכבס ע"י גויה - אפילו אינה לפנינו - תולין שמתחילה היה, כי בנות הגויים לא סומכין עליהן בבדיקות (וה"ה אם אומרת שבדקה - לא סומכין על דבריה, ודנין אותה כאילו אינה לפנינו).

2. נתכבס ע"י ישראלית - א. והיא בפנינו - אם אומרת שלא בדקה - תולין שמתחילה היה ומטהרין אותה. ב. אינה בפנינו - אין להקל, שחזקת בנות ישראל בודקות חלוקיהן בשעת כיבוס.

בכיבוס היום:

נפקא מינה - במה שהקלנו בישראלית בפנינו ואומרת שלא בדקה, ובגויה.

שו"ע הרב, בית מאיר, לחו"ש: בזמן הזה, כשמכבסים בגדים בחומרי ניקוי, אפילו אם נתכבס ע"י גויה או ע"י יהודיה שלא בדקתו - חזקתו שעבר ע"י הכביסה. ובגמרא מיירי בכיבוס קל במים, ולא בכיבוס גמור של ימינו אנו.

כו"פ: מדין הגמרא יש תקנה גדולה לבנות ישראל בעסקי כתמיהן, משום שרוב הנשים אינן בודקות בשעת לבישה, אלא לובשות מכובס, ואין כאן חלוק הבדוק כלל. א"כ, כל כתמיהן, אפילו כגריס ועוד טהורים.

טה"ב (עמ' תמו), **בדה"ש** (סי"ק תכה), **דרכ"ט**: נראה להקל כאחרונים הנ"ל (שו"ע הרב, בית מאיר ולחו"ש).

ובטה"ב הקצר (עמ' תכט) כתב הוסיף בשם **שולחן ערוך הרב** שהבגד נחשב כבדוק רק אם מיד לאחר הכביסה הניחה את הבגדים בארון. אך אם היה מונח בחוץ, ויש לתלות שהתלכלך מעסקי בני הבית - טהורה.

גם **בדרכ"ט** (עמ' יח) כתב שאם היה תלוי בחוץ אינו נחשב לבדוק, בגלל הציפורים שעוברות מעל הכביסה ומלכלכות אותה, וכיו"ב. אך אם מקפידה שכל בגד שנכנס לארון יהיה נקי - נחשב לבדוק.

שלוש נשים (סעיפים מט - נג)

משניות:

- א. דף ס, ב: "שלוש נשים שהיו ישנות במטה אחת, ונמצא דם תחת אחת מהן - כולן טמאות".
ובגמרא: "א"ר אמי - במשולבות". פירוש צפופות ודבוקות יחד (רש"י - תכופות ודבוקות.
רשב"א - רגליהן משולבות. **רא"ש** - דוקא בישנות, אבל בערות ודאי יודעות כל אחת את מקומה).
- ב. דף סא, א: "שלוש נשים שהיו ישנות במטה אחת ונמצא דם, תחת האמצעית - כולן טמאות, תחת הפנימית - שתיים הפנימיות טמאות והחיצונה טהורה, תחת החיצונה - שתיים החיצונות טמאות והפנימית טהורה. אימתי - בזמן שעברו דרך מרגלות המטה (כלומר שלא כולן עברו על מקום מציאת הדם), אבל אם עברו דרך עליה - כולן טמאות". וכנ"ל פסק **השו"ע** (סעי' ט).
- ג. דף נט, ב: "גי נשים שלבשו חלוק אחד, או שישבו על ספסל אחד ונמצא עליו דם - כולן טמאות. ישבו על ספסל של אבן, או על האיציטבא של מרחץ - רבי נחמיה מטהר, שהיה רבי נחמיה אומר: כל דבר שאינו מקבל טומאה - אינו מקבל כתמים". וכ"פ **השו"ע** (סעי' מט).

א. תליה אחת בחברתה (סעי' מט)

- משנה** (ס, ב): "שלוש נשים שהיו ישנות במטה אחת... ותולות זו בזו, ואם לא היו ראויין לראות - רואין אותן כאילו הן ראויות".
- גמרא:** "ת"ר: כיצד תולות זו בזו; עוברת ושאינה עוברת - תולה עוברת בשאינה עוברת, מניקה ושאינה מניקה - תולה מניקה בשאינה מניקה, זקנה ושאינה זקנה - תולה זקנה בשאינה זקנה, בתולה ושאינה בתולה - תולה בתולה בשאינה בתולה. היו שתיהן עוברות, שתיהן מניקות, שתיהן זקנות, שתיהן בתולות - זו היא ששנינו, לא היו ראויות לראות - רואין אותן כאילו הן ראויות".
- דהיינו, כל הדינים הנ"ל במשניות הן בשוות. אך באינן שוות - תולות זו בזו. וכ"פ **השו"ע** (סעי' מט, נב).

ב. בדיקות כדי לטהר (סעי' נא)

- א. **משנה** (נדח ס, ב): "בדקה אחת מהן ונמצאת טמאה - היא טמאה ושתיהן טהורות".
גמרא: "אמר רב יהודה אמר רב: והוא שבדקה עצמה בשיעור וסת".
- ב. **משנה** (סא, א): "בדקה אחת מהן ונמצאת טהורה - היא טהורה, ושתים טמאות. בדקו שתיים ומצאו טהורות - הן טהורות ושלישית טמאה. שלשתן ומצאו טהורות - כולן טמאות".
- הרמב"ן, רשב"א וראב"ד** פסקו כרב יהודה - שבין בבדיקה לטמא עצמה, ובין בבדיקה לטהר עצמה - צריך שהבדיקה תהיה בתוך שיעור וסת.
- ואילו **הרא"ש** לא פסק כרב יהודה, וטיהר אפילו בבדיקה לאחר שיעור וסת.
- ב"י:** "וכיון דכל הפוסקים, זולת הרא"ש, פסקו כמותו (כרב יהודה אמר רב) הכי נקטינן, דהוי ליה הרא"ש יחידאה לגבייהו. ואע"פ שכתב ר' ירוחם שדעת **התוס'** נראה שהוא כדעת הרא"ש, לא דחינן דברי כל הפוסקים מקמייהו". וכ"פ **בשו"ע**.
- ולפי זה, הבדיקה הנאמרת היא קינוח ולא בדיקת חו"ס, כי אם בדקה בחו"ס - זה לאחר שיעור וסת.

ג. האם דין זה הוא רק בבאו לשאול בבת אחת?

- תוס' ורמב"ן** - דוקא בבת אחת, אבל באו בזו אחר זו - הן טהורות.
- רשב"א** - בין בבאו בבת אחת, ובין בבאו בזו אחר זו.
- ט"ז** (סקל"ו) - כרשב"א. **נקה"כ** (אות ו), **תהשל"מ** - כתוס' ורמב"ן.
- בבד"ש** (סי"ק תמט) כתב שדעת רוב הפוסקים הוא אפילו בבאו לשאול בזו אחר זו (כרשב"א).
- [ואפילו לדעה הסוברת בשתי נשים שנתעסקו בדם כסלע ומצאו שני כתמים - כל אחד כסלע - אין מטמאין את שתיהן אלא בבאו לשאול בבת אחת, יש לחלק ביניהן. הכא שלא נתעסקו בשום דם, אין לכל אחת דרך להטהר אלא בזה שתאמר שהכתם בא מחברתה. נמצא שתולה בחברתה בשאלתה, והוה להו לעולם כבאו לשאול בבת אחת, כיון שא"א להטהר עד שתתלה בחברתה]. עיין **בנקה"כ**, שאף בבאו אחת אחת, מצד הדין - כולן טהורות.

ד. האם דין חלוק לענין הבדיקה שווה לדין מטה?

נחלקו הראשונים בזה :

ראב"ד ורשב"א חלקו בין חלוק למטה, שבחלוק משתמשים בו בזו אחר זו, ובמטה - כולן ביחד (ובספסל ומטה קטנים ג"כ דינם כחלוק, שהרי משתמשים בהם בזו אחר זו ולא ביחד). ופסקו: שבמטה - כל אחת שתבדוק ותמצא טמא - מצלת על חברותיה. אך בחלוק - רק האחרונה יכולה לטהר עצמה ולטמא האחרות (כי לשתי הראשונות אין הבדיקה בתוך שיעור וסת).

רמב"ם - כתב שגם בחלוק, אם בדקה אחת מהם מיד ומצאה טמאה - מצלת על חברותיה.

מהטור משמע שסבר כרמב"ם (**והב"י** הקשה עליו למה השמיט לגמרי דברי הראב"ד ורשב"א).

וכן משמע **מהשו"ע** (סעי' נא) שפסק כרמב"ם (מכך שלא מחלק בין חלוק למטה).

ה. ההבדל בין מטה לספסל (ששוכבות עליו ביחד)

במטה - מטמאים במקרים מסויימים, כי תוך כדי שינה הנשים זזות ולא שמות לב. אך בספסל - כיון שערות, אם זזו שמו לב לכך (וכמובן שכן הדין גם במטה אם הן שוכבות ערות), ולכן טמאה זאת שתחתיה נמצא הכתם. ואם נמצא בין שתיים - שתיהן טמאות.

וכ"פ **השו"ע** (סעי' נב באמצעיתו).

קביעת וסת בכתמים (סעיף נד)

ראב"ד: "ני"ל, אע"פ שהחמירו על הכתם, ועשינו אותו כראיה לענין שבעה נקיים ולכל דבר, אעפ"כ לא נחמיר עליו לחוש ליום מציאת הכתם, כמו שהיא חוששת ליום ראייה. ועוד אני אומר, שאין הכתמים קובעין וסת, ולא עוקרין וסת, חוץ מכתמי העד הבדוק לה שהן מטמאין בכל שהן, והרי הן כראיות לכל דבר". וכ"פ **הטושו"ע**.

א. כתם שודאי יצא מגופה לענין קביעת וסתות

מסתמת לשון **השו"ע** בשם **הראב"ד** משמע שגם כשודאי יצא מגופה, אך היה ללא הרגשה - אינו קובע וסת (וכ"כ **שו"ע הרב**). **הלבוש** חולק על כך.

ובטה"ב (עמ' תסב) פסק כשו"ע הרב, דכיון שכל דין פרישה סמוך לוסתה אינו אלא מדרבנן לראב"ד ולרוה"פ ולמרן השו"ע, אין לאסור אלא בראיה שיש בה ספק כרת. אבל בכתם או בראיה בלי הרגשה שדינה ככתם, שאינם אלא מדרבנן - לא גזרו חכמים.

אך **בבדה"ש** (סי"ק תקג, ובציונים תשכ"ח) הביא את שתי הדיעות, וכתב שנראה שיש להחמיר בזה: "ולכן, אף אותן נשים שאינן מרגישות בראיותיהן - חוששות לוסתן. וכן עמא דבר".

ב. כתמי עד הבדוק לה

בית שלמה - מפשט לשון **הראב"ד והשו"ע** משמע, שבעד בדוק - אפילו בפעם אחת חוששת כדין וסת שאינו קבוע.

שו"ת הרי בשמים - חומרת הראב"ד והשו"ע בכתמי עד הבדוק היינו בשלש פעמים, כמו בכל דבר שמעמידים את הדבר על חזקתו בשלש פעמים, משא"כ בפעם אחת. וכ"פ **בטה"ב** (עמ' תע).

והאגרו"מ (יו"ד ח"ב, סי' סח) תפס כפשט לשון השו"ע שגם בפעם אחת יש להחמיר.

ג. כתם, שלאחר יום-יומיים קבלה וסת גמור

מפשט לשון **השו"ע** משמע, שגם באופן כזה אינה חוששת לפרוש ביום שמצאה כתם.

וכ"פ **בשו"ת שבט הלוי**, **ובטה"ב** (הקצר סי' ח, מה).